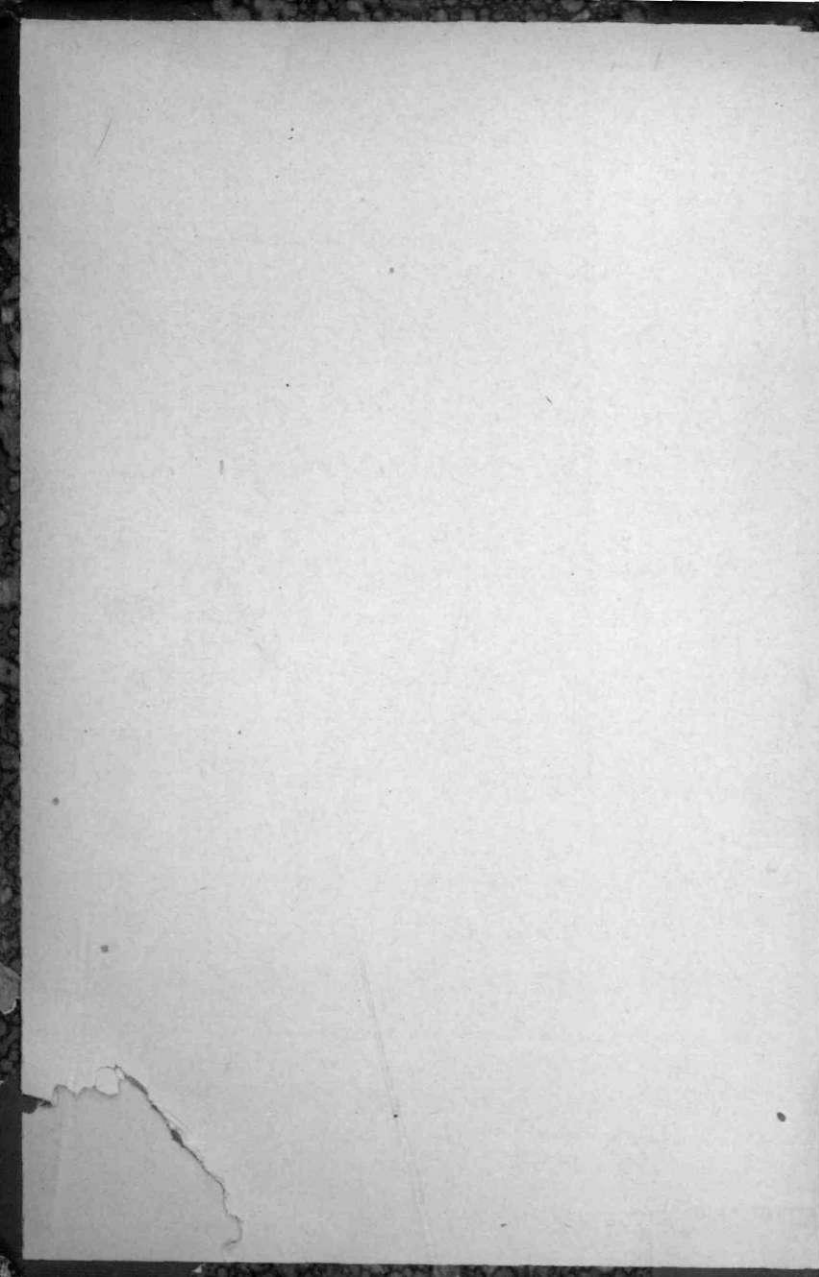

46797

OGLASNIK.

Z ozirom na to, da se ima naše književno podjetje boriti z mnogimi težavami, svetovali so nam naši prijatelji, da bi počeli po dve ali tri strani plačati za oglas postenih zavodov in podjetij, kar bi nam pripomoglo k boljšemu denarnemu stanju prospeh knjižnice same. Tako dela tudi „Matica slovenska“, ki je v vsaki povsem jed naka naši „Sl. knj.“. Ker ima „Sl. knj.“ veliko čitateljev široko naše lepe slovenske domovine in se snopči shranjuje, ne pa zavirajo, kakor drugi časopisi, je uspeh takih oglasov kolikor le možno ugoden.

Cena oglasov znaša 8 kr. za vsako neprebrano vrstico; večkrat po pogodbi.

„Goriška tiskarna“

Andrej Gabrčšek

v Gosposki ulici št. 9.

zdrava časopise „Soča“ gl. 470, „Primorje“ gl. 0-80, „Slovenska knjižnica“ gl. 2-60 ali po 12 kr. snopč., „Il Rinnovamento“ gl. 5-+, „Knjižnica za mladino“ (trdo vezana po 6 polj gl. 1-80 ali po 15 kr. snopč.).

Vse tiskovine za cerkveno urade, šole, županstva, pošte, sodišča, za trgovce in obrtnike. — Posetnice v elegantnih stufah.

Hausner & Lokar,

Gosposka ulica št. 9 v Gorici,

zaloga usnja iz lasne tovarne v Mirnu. — Vse potrebščine za čevljarje.

Ant. Jeretič,

v Semeniški ulici in za vojašnico.

V obeh prodajalnicah vseh vrst po treščine za pisarne, šole in urade. Zave za črtanje. — Knjigoveznica. — Izdelovalnica šolskih in drugih knjžice.

Ivan Dekleva,

veletržec z vinom.

Ima v svojih kletih vseh vrst domač in istrska vina. Cene zmjerne.

Jernej Kopač

Soikanska cesta št. 9. — Gosposka ulica št. 9. v Gorici.

Tovarna za voščene sveče. — Vseh vrst medeno pecivo. — Pr poroča se slav. cerkvenim oskrni ništvom.

Iščemo razprodajalcev za „Slov. knjižnico“

Tobakarnarji so najbolj pripravni za tak posel. Dajamo 20% popust

„SLOVANSKA KNJIŽNICA“

Snopič 33. V Gorici, 2. jan. 1895. Cena 12 kr.

GARDIST.

Češki spisal

Alojzij Jirásek.

IM 2 03000 2252

ID 2

I.

Repka, učitelj in občinski pišar, niti ni mogel pošteno ponjuhati, tako je bil uprežen. Njegovo gosje peró je kar letalo po višnjelkastem papirju, katerega je popisal že nekaj pol. Nekaj nepopisanih je ležalo na kupu v kotu na mizi s kamenom obteženih, da bi jih veter ne odnesel, ali da bi jih kdo ne raztrgal.

Odkar je občinski pisar v mestecu N., nikdar še ni pisal takih zapisnikov. In pa tako! Pod milim nebom, v senci košatih lip kraj kipa na trgu, ki pa seveda ni bil potlakan. Drugekrati je vselej vse sam sestavljal, danes pa je pisal, kar mu je bilo narekovano. In koliko mu jih je narekovalo v pero! Večkrat se je zmotil, večkrat je moral pretrgati, kar je bil napisal, in znova je bilo treba pisati. Naposled, dasi se je od kraja precej bal, dvignil je naglo svojo sivo glavo nekolikokrat od papirja,

in rezko sunivši velike naočnike z vzbočenega nosa na gubasto čelo, uprl sive oči v „didaktorje“, kakor je v šoli pogledoval uporne paglavce.

Za trenutje je to pomagalo, ker so stali na okrog večinoma bivši učenci in učenke starega učitelja, a čez kratko je zopet nastala gneča. Zbirali so se okrog njega in njegove mize, tlačili, suvali se, iztegovali vratove, stopali na prste ter pri tem glasno govorili in kričali. Tam pa tam se je oglasila tudi rezka kletev.

Od zadaj, kamor skozi ograjo ljudij niti videl ni, prihajal je še večji hrup, in včasih, kadar je tam nastalo večje prerivanje, šel je ta sunek dalje, kakor drveč se val, dalje do mize, katera se je skoro prevrnila.

In nad to gibajočo se in očividno jako razburjeno tolpo mestnih prebivalcev, žen, mož in starcev, polnečih prostor pod lipami okrog učiteljeve mize in kamenite stopnice peščenčevega kipa Device Marije, stala je mladina, dečaki in dekleta na kameniti ograji okrog kipa.

Najlepše je videlo nekaj otročajev, katerim se je posrečilo še za časa splezati na lipe, kjer so imeli na močnih vejah ugodno sedišče z izvrstnim razgledom.

Nad to tolpo žensk nepokritih glav ali v robcih, oblečenih večinoma v modra krila od kanefasa (bilo je leta 1848. v pogorskem mestecu), nad to tolpo moških v platnenih, tu in tam tudi irhastih

hlačah, nekaj bosih, nekaj tudi v čevljih, nad zmesjó bosih dečakov po večjem brez pokrival in deklet v jopicah raznih barv, sijalo je modrojasno nebo poldneva v juniju.

Bilo je v ponedeljek pred binkoštnimi prazniki.

Stari Repka je pisal o samih nelepah stvarih, o samih zločinah in tatvinah, tako, da so okolo stoječi občani tožili mnoge iz tolpe drug čez drugega. Najglasnejše in najhujše so bile ženske.

Pokradenih gosij, gosjakov, kur in petelinov je bila velika vrsta; to so bile najnavadnije izgube, a mnogo je bilo tudi drugačnih in večjih.

Cejnarka je povedala, kako jej je prešlo platno, milo proseč, da bi gospod učitelj zapisal vsak košček, da bi ničesar ne izpustil. Barvarica je oglasila, da so jej prešle pernice in tudi ona je naštelá vsak kos. Stari Souček je tožil, da so jim ukradli prešiča, in sosed Mahonj, da njim kozo, in baš tisto noč, ko je pri sosedu izginila debela svinja. Ni še izgovoril, že se je pririvala k mizi mlinarica, Mlinarja Dupača žena, ogorela, z naprej molečo brado, z lasmi čez čelo razmršenimi, in držeč v povzdignjeni desnici svetilnico, tatinsko svetilnico, kričala je, naj gospod učitelj zapiše, da so našli to svetilnico doma v čumnati, ravno pod oknom.

In drugi so oglašali zopet druge tožbe, pririvajoč se k mizi, da bi njih pritožbe prišle na prednje mesto.

Največji odstavek pa je zavzela huda ovadba, sila živahno, celo strastno napravljena po stari sodarici, ki je pri tem nenadoma kot z živo koprivo švignila po slavnih uradih, osobito gosposkih, obdolžujoč brez ovinkov, da so gospôda v pisarni gradu M. zvezani s to hudodelsko svojatjo.

Tega mesta njenega hudega govora, kateremu so viharno pritrčili vsi navzoči, stari Repka sploh ni zaznamenoval, marveč samo to, kako so se neznani lopovi na nesrámen, nečuveno predrzen način dokopali v čumnato sodarja Martina Jirouška, in to nedolgo potem, ko so ukradli staremu Součku prešiča in njegovemu sosedu Mahonju kozo.

A vse te in mnoge druge tatvine, sedaj naznanjene, zgodile se niso niti učeraj niti predučerajšnjem, marveč nekatere že prav zdavnaj. Sedaj pa se je vsak spomnil, kaj mu je kedaj izginilo; vsi pa so se jednakomiselnostno izrekli, da gredo vse te tatvine, vsi zločini na rovaš jedne družbe, da je vse to naredila jedna ničvredna svojat.

Sicer pa je teh hudodelstev, ki so se zadnje dni dogodila v mestecu in v okolici, bilo toliko, da so se po pravici vsi razburili zaradi tega ter bili razsrjeni. Pritožbe v občinsko pisarno niso prihajale posamezno in ob svojem času, marveč, skoro vsak dan in kar trumoma; da bi bilo tedaj vse sumarno konstatovano in zapisano, in ker v občinski pisarni, mali sobici, ni bilo prostora, prosili so občinskega pisarja, da bi šel ž njimi. Ta

„prošnja“ pa je bila izgovorjena tako srpo, da je stari Repka kar obstrmel ter šel prepokorno v posebno pisarno, kjer je bilo sicer dosti prostora, kjer pa vendar ni mogel pisati tako zložno kot v občinskem uradu.

Tu je tedaj pisal in se potil. Čudo, da se mu ni roka tresla. Hujše se je godilo nosu, ki je koprnel po njuhanju. Kar mu mesar Špáta, v belem predpasniku za pas zvitem, z močno palico v levici, prinese olajšanja. Nenadoma je prišel iz vasi z velikim psom, ki je imel vrv privezano okrog vratu. Rdeči, kratki, čokati mesar, rusih las in rdečkastih trepalnic, mesnatega tilnika, tako da mu je visel čez suknjin ovratnik, obrnil je takoj splošno pozornost nase, ko je pričel pripovedovati o novem zločinu, ki se je prigodil, kot je bil slišal, v vasi, v bližnjem Mezileču, in sicer kmetu Bartošu.

Ko je Špáta izpregovoril, ponjuhal je Repka hitro dvakrat po vrsti, obrisal si naočnike z modrim robcem ter se začudil kot vsi drugi. Meziliški Bartoš je že nekaj dnij slutil in opazoval, da se nekaj godi pri njem. Tako je pripovedoval Špáta. Pripravljal se je torej, bedel in pazil, da bi lopove sprejel, kakor se spodobi.

To mesarjevo pripovedovanje pretrga kričanje, zmerjanje in kletev.

«To so že zopet gostačevi!»

«To je že zopet tista drhal!»

«Zakševi!»

«Zakševi! Zakševi!»

Tako so kričali vsi vprek in stari Souček, kateremu se je nad tilnikom in okrog ušes treslo nekaj kosmičev belih las, pretil je visoko s koščeno roko, da je mahal na njej odpeti srajčin rokav, in kričal je s hrščečim glasom:

«In gosposka se nič ne zmeni za to? To je prostost? To je nova svoboda, to je konstitucija? Da bi vsak kradel, kjer in kar bi hotel, in gosposka bi nič ne vedela o tem? Ali se bojé te lopovske drhali? In ker se jih bojé, pomagati si moramo sami, ali pa nam še nos ukradejo. . . .»

«Molčite! Naj Špáta vse pové!» vpije mlinarica, željna slišati mesarjevo novico. Ženske so bile vse na njeni strani. Špáta pa je pričel dalje pripovedovati, kako se Mezileški Bartoš res ni zmotil in kako je sinoči dočakal lopove. Prišla jih je cela tolpa, cela družba, in vsak je že imel svojo nalogo. Lepo so se razdelili, dva sta kradla kot sraki. . . . .

Zdajci mladina na lipi baš nad glavo starega Repka, nenadoma zakriči, kot bi jo kdo bodel s šilom:

«Tam-le gredó! Tam-le gredó!»

Vsi pogledajo osupli na lipo, mnogi tudi nevoljni; a vsi so že svoje poglede obračali na trg in tudi na kraju množice so se oglasili kriki:

«To je on! To je on!»

«Mezileški Bartoš! Poglejte!»

Špāti je bila beseda pretrgana. Konec novice je prihajal sam, Mezileški Bartoš, na slami in v pérnicah, s katerimi je bi postlan voz, kateri je vlekla stara, bela kobilica. Hlapec je vodil konja, poleg voza pa je stopila kmetica v nedeljski ruti in praznični obleki.

Stari Repka je sedaj zopet mogel zložno ponjuhati. A tega ni storil tako, ker je ponjuhal bolj od strahu in vznemirjen, nego li v zavesti in s slastjo. Obstrmel je in stresel se od groze. Okrog mize je bilo kot pometeno. Vse je vrelo k selskemu vozu, ki se je pripeljal iz ulic na trg. Fantje in dekleta so poskakali s stopnic okrog lipe, otroci so se spustili z lip kot vevice, čudo, da si niso polomili vratov, ter kričeč dirjali za drugimi.

Občinski pisar najprej pobere listine, poravnava jih in stisne pod pázuho, vtakne pero za uho, potem pa gre za tolpo, ki je že obkroževala voz s kmetom. Tam se je že slišal jok. Kmetica je tarnala in pripovedovala, kako je mož prežal na lopove, kako je planil nanje in jih zasledoval; v tem se je zaslišal strel, njen mož se je zvalil in kri je curkoma tekla iz njega.

«Ravno v kolena so ga ustrelili!» krikne kmetica in, znova počenshi tarnati, odgrne odejo.

Krik strmenja in srda se razleže na okolo. Vse se preriva k vozu, vsakdo hoče videti obvezano nogo težko ranjenega kmeta, ki je ležal tu

bled kot zid, pred sé upirajoč mrzlično lesketajoče se oči.

«Gremo k ranocelniku», vpije kmetica. «Prosim vas, kje je? . . .»

«Hitite po ranocelnika!»

«Na cesti je!» ogласi se jih nekaj.

Stari Souček je zopet grozil s koščeno desnico ter kričal v tolpo:

«Tako, še streljali bodo na nas? In to bomo mi trpeli? Ali si ne moremo pomagati?»

Divji krik in tuljenje vse množice bil mu je soglasen odgovor.

II.

Ta čas je bil „gospod Kliment“ gotovo v celem mestu najmirnejši. Povsod je bilo vse delo opuščeno. Samo iz njegove lesene kočee na koncu ceste se je slišalo ropotanje statev, da so se tresla nje nizka okna. To je uzročal „gospod Kliment“ sam, kateri je v platnenih hlačah, brez telovnika in bos sedel za statvami in urno gonil čolniček.

Na „gospodu Klimentu“ in njegovi okolici ni bilo videti, da je nastopil nov čas poln prevratov in izpremen, poln čakanja in vzburljajočih novic. Delal je mirno kot sicer ter imel tudi svetle lase skrbno počesane s prečo nad levim ušesom, kot vsak dan. Skrbeč za skrbno gojenje svoje glave, niti ni mogel biti drugače, kot se spodobi oblačiti se. A to je bilo samo v nedeljo; lepo se je nosil,

a ne iz prevzetnosti, preširnosti, ali zaradi deklet, marveč, ker mu je bilo všeč v prikladni, čisti obleki.

Kadar se je napravil, svetili so se mu čevlji kot gospodu župniku, na hlačah in na črni suknji, sicer ne najtanjšega, a lepo svetlega sukna, in na črni ploščati čepici pa ni bilo opaziti najmanjše napake. Prva njegova pot v nedeljo je bila k maši (bil je res prav pobožen), in takrat je vselej stopal po mestu počasi, imejoč roke zadaj ali pa važno mahajoč z njimi, brado nekoliko po koncu (a ne iz ošabnosti), ne oziraje se niti na desno niti na levo, sploh važno in dostojno, kar je pri mladem človeku, dobrih trideset let starem, res iznenadejalo. Zato ni bilo čudo, da so se ljudje ozirali za njim in se mu celó posmehovali.

Starše ljudi je sam lepo pozdravljal, ako je pa kdo pozdravil njega, odzdravil je resno, tako resno, da se je marsikdo smejal. Sam nikogar ni nagovoril, a če se mu je kdo pridružil, pomenkoval se je, a nikoli šaljivo. Na šale in dovtipe družih se je smejal z naglim smehom, kateremu je bilo videti, da prihaja samo iz grla, ne iz srca. Za svoja leta je bil malo preveč miren. Za zabavami ni letal, za dekleti ni hodil, niti k godbam. Samo kegljat je hodil ob nedeljah po večernicah, in po zimi je tam pa tam pri sosedu igral karte, a samo po pol krajcarja. Pri kegljanju je bil precéj junak; a ni se hrupno smejal in se veselil, kot drugi,

ako so dobili, ampak samo mirno se je smehljajal, in ni se jezil, če ni imel sreče. Igral je sploh mirno in nekoliko dostojno, seveda tovarišem v posmeh.

Zaradi te njegove navade, da je toliko mislil o sebi, največ pa zato, da je toliko gledal na zunanost, rekali so mu „gospod Kliment“, a le bolj zbadljivo, v šali in ne zlomiselnost; kajti Kliment Souhrada tega nikakor ni delal iz ošabnosti.

V vsem je imel svoj red in svoje mnenje, čestokrat drugačno nego li njegova družba in znanoci. Svojega mnenja se je držal, najsi so ga zaradi tega zbadali in se mu smejali, ali ga ironiški nazivali „pametnika“ in „prebrisanca“ ali „sodnijsko pamet“. Največ je bilo to takrat, ko je bilo celo mestece vsled novega časovega toka kot razhujen panj.

A „gospod Kliment“ se ni dal premotiti ter je ostal pri svojem, misleč, da je na vsem tem mnogo upitja in besedičenja, in da vse to ne bode trajalo dolgo. Ko se je govorilo o gardi in so ga vabili, naj se tudi on vpiše, tega ni storil, ne zme neč se za vse priganjanje in mnogostransko razjarjenost ter zmerjanje.

«Tega prav za prav ne umejete in nimate niti dovolj orožja in vojaške oprave; tega pa ne, da bi se kar tako igral vojake, moral bi se smejati sam sebi».

Tako je rekel in veljalo je. Vse je vrelo, stari in mladi so hodili „eksercirat“, on pa je kot

prej ostajal mirno za statvami, ali pa hodil na svoj kos polja, kar ga je imel, ter nikoli pretrgal svojega navadnega reda. Da bi često hodil od doma, to ni šlo tudi iz gospodarskih ozirov.

Njegova hiša je stala na koncu ceste, v kraju od drugih, in razven stare Pavleške, njegove gostaške, stanujoče v sobi čez vežo, bil je tu čisto sam. Nikogar ni imel, nikakih sorodnikov, in ženiti se tudi ni hotel. Sicer ni bil črnogled na ženske in je dosti veselo prenašal njih šale, kadar ga je katera na poti k maši ali iz cerkve ali na vasovanju navlašč podražila, in smejal se je s svojim naglim, drobnim smehom.

Ženske, posebno matere, katerih bi mu bila marsikatera prav rada dala svojo hčer, trdile so, da se „gospod Kliment“ noče ženiti od tistega časa, od kar ga je za nos vodila Havlova Franica.

Pred sedmini leti je pričel hoditi za njo in ona bi ga bila vzela. A prišel je drugi, postavnejši, živejši in zabavnejši, in ne tako miren, dà celó osoren, in Kliment Souhrad, že takrat „gospod Kliment“, bil je ob ljubezen in svatbo. Prenašal je to, kot je bil že njegov značaj, na videz mirno, trdil je celó po svoji „sodniški“ pameti, da je to še sreča. Na vse šale in draženje odgovarjal je, kaj bi pač počel s tako vihravo žensko, ki gleda le na zunanost, nič pa na srcé.

Od tega časa so bila dekleta pri njem v kraju.

Jedenkrat prevarjen, ni verjel nobeni ter se ni hotel podati v novo preskušnjo.

Živel je po svoje, očitvidno mirno. Tudi omenjenega dné se ni dal motiti pri svojem delu, čeprav se stara gostaška njegova ni mogla premagati ter tekla na trg.

V čisto pobeljene sobe je padala polna, jasna svetloba. V njej so živeje rdeli cveti nekoliko bosiljakov na oknu, in rdeči greben starega petelina, ki se je z dvema kokošima upal v sobo do peči, ker so bila vežna in sobina vrata odprta. Mirno so zobali na tleh pri peči in se ozrli le tam pa tam, smešno krožeč vrat in vrteč oči. Kar se vznemirijo in gospodar ž njimi.

Neki hrup se je razlegel v tiho sobo. Ničavnica je nenadoma obstala, čolnak se je hrščeč iztekkel in nastalo je tiho. Zato pa se tem jasneje oglasi ropot bobna. Pomaknivši se na klopi za statvami k oknu, gospod Kliment pogleda ven. Ugledal je vrtinec od solnca obsevanega prahu, prihajajočega proti njemu na cesto ž občinskega pašnika. Sedaj se je pokazala nad oblakom konjska glava in jezdec, sedaj se je zablščalo na solncu njegova sablja in tudi za jezdecem je bilo videti nekaj takih bleskov. To je bilo orožje.

Sedaj se je že dobro videl oddelek: načelnik v beli suknji in modrih hlačah, v čepici z zlatim obšivom, jahajoč na rejeni rjavi kobili, za njim njegov oddelek, oblečen v obleke od hodnega

platna, z rdečimi našivi na hlačah, v čepicah modre barve z belim in rdečim trakom in rdečo kokardo. Na ramah so imeli puške raznih oblik, največ ptičaric; iznad zadnjih vrst pa so molele priproste, pred kratkim kovane sulice.

„Gospod Kliment“ je gledal na oboroženo krdelo mestne garde kot na glumače, kajti kazali so isto važnost in dostojnost, kot bi prihajali z velblodom.

Ti večinoma postárni sosedje, katere je sicer videl ubiyati se doma ali na polju, mej katerimi so mnogi imeli od težkega dela hrbte umaknjene, kateri so imeli težak ali pa nestalen korak, morali so se sedaj sukati v gardi z brezo na rami, od jarka do jarka, od plota do plota (tam pa tam nenadoma celó za plot) ter se trudili, da bi imeli ravno telo in korakali z jednotnim trdnim korakom.

Tolsti platnar major na konju je bil kaj postaven. Stotnik, doslužen vojaški podčastnik, ki je šel za njim, korakal je moški po vojaško. Tudi na krilu stari dosluženec, sedaj desetnik, Gašper, z uhanom, držal je korak, v jedno mér strogo se držeč, kričeč in štejoč, samo da bi svoj red imel, kot se spodobi. Zadaj, za krdelom je korakal mal možiček v mestni obleki, očividno kak pisar; da je spadal k zboru, kazala je gardna čepica na njegovi glavi in dolga sablja, katero je vlekel za sabo, da je kar žvenketala. To je mestni rano-celnik, sedaj gardni zdravnik.

„Vojska“, vračajoča se z utrudljive vaje, bila je upehana, kot je pričal korak. Tudi trobcu se je grlo posušilo, samo bobnar ni dal pokoja skoro novemu bobnu s češkim levom in rdečebelim slikanjem.

Njegovo drobljenje je zvenelo čez pašnike k bližnjemu lesu v strani. Sedaj je posegla v njegov glas tudi trobenta, in to baš takrat, ko se je zbor bližal hiši gospoda Klimenta.

Ta hip Klimenta že ni pri oknu. Umaknil se je, ko so se približali, da bi ga ne bilo videti, in stisnivši se v kot k stojalu svojih statev, čakal je, da odidejo mimo.

Šli so mimo, kot je bilo slišati po ropotanju bobna in trobentanju. Kokoši in petelin so z uglasujočim hrupom preplašeni bežali ven.

Boben je v jedno mér enakomerno ropotal, trobenta jedno pot enakomerno glasno pela. A kaj je to? Ali še niso mimo? Čuj! Močan glas se zasliši iz tega hrupa. To je veljenje. In v sobo kot da je ta hip padla senca.

„Gospod Kliment“ se pomakne naprej, da bi pogledal skozi okno na daljši strani svoje hiše. Obstrmi. Tam so stali v dolgih vrstah, s čelom proti njegovim vratom, na enem krilu trobač, na drugem bobnar. „Profos“ Vlček (profos zato, ker je imel brke, tiste čase v pogorskem mestecu dosti veliko čudo), stopil je iz zadnje vrste ter podal desetniku Gašperju gardno čepico in puško ter

prijel majorjevega konja za smrček, kajti rjavka je pričela nevarno skomizgati in se čudno sukati, ter s tem mogočnega majorja spravila v zadrego.

„Gospod Kliment“ je pričel slutiti čudne reči.

In že sta stopila v sobo mali ranocelnik in stotnik, ki se je pripognil mej vrati, in že sta izrekla željo, kot je vse kazalo, v imenu majorja in vsega zbora, da bi „gospod Kliment“ ne delal sramote ter pristopil k njim, k gardi. Stotnik je omenil tudi dolžnosti nasproti domovini, a ta uzrok ni ganil tkalskega Cincinata, niti uzrok zdravnikov, dasi je bil „gospodu Klimentu“ bolj tehten in umljiv. Omenil je mali ranocelnik po svoji navadi, „da je sosed Pih na vaji oslabel, da je marod, da so ga morali odvesti v kraj k gozdu“. Da je od tod goljufivi simulant*) Pih hitro utekel, tega pa ranocelnik ni vedel.

„Gospoda Klimenta“ je sicer osupnilo to ne-navadno in izredno živo vabljenje, vendar se je takoj odločil in rekel, da ne more, naj ne zahtevajo tega od njega.

Nato ga je stotnik, izpremenivši glas, čisto zapovedujoče zavrnil, naj se ne upira, skratka, da mora, in skozi odprta vrata je zavpil v vežo, odkoder sta takoj dva gardista stopila na sobin prag.

---

*) simulant v tem pomenu: zdrav človek, ki se naznani, da je bolan. Ured.

Videč, da gre zares, nehal se je „gospod Kliment“ upirati se ter samo zahteval, a z zaupno sosedskim glasom, in prosil, naj ga pusté na miru. A to ni bil več moker Vid, niti ranocelnik, to sta bila dva neizprosna, trda vojaka. Najprej je moral izza statev, potem pa sta mu zapovedala, naj se obuje, in ko se je pomišljjal, nastal je zunaj krik in cela garda, že nepotrpežljiva in razjarjena, zavpila je burno:

«Privlecite ga ven! Ven ž njim!»

Ob takem vzprejemu in ob pomoči gardnega stotnika in ranocelnika je „gospod Kliment“ obuval svoje lepo položene nedeljske čevlje. Zdelo se mu jih je škoda za tak prah. Potem je moral obleči suknjo, in ko je iskal čepice, rekli so mu, naj to pusti, in v tem sta že gardista pristopila iz veže, zgrabila ga pod pazuho in smejočega se pe-ljala ven. Ranocelnik in stotnik pa za njimi.

Boben zaropota, trobentar Vocasek, očividno razveseljen vsled zmage, zatrobi „sua sponte“. brez veljenja, generalni marš, da sta mu rdeči lici kar povišnjeli, garda veselo zakriči, kot da je dobila veliko zmago, profos Vlček stopi k „gospodu Klimentu“, katerega sta stotnik in ranocelnik postavila pred majorja, dene prisiljenemu branitelju domovine gardsko čepico na glavo ter posili v roko in pritisne na ramo puško, katero je pustil sosed Pih.

Ubogi Cincinat se je, nevedoč kako, videl v

vrsti, ravno poleg starega, gubastega Gašperja, desetnika z uhanom, in že je po njegovem navodu, ali prav za prav po svoji vednosti, stopil naprej in storil prve vojaške pregibe na povelje majorja, kojega rjavka se je sedaj zopet upokojila na čelu „prapora“.

Boben je ropotal, trobenta ječala. A „gospoda Klimenta“ to nikakor ni pomirilo. Izvlekli so ga iz hiše, niti ni mogel zakleniti, niti naročiti stari Pavleški zastran krave in prešiča, nič. . . . . In v taki opravi so ga vzeli, v spodnji obleki, da se bode vsem v posmeh ločil od drugih! Jezil se je. Vse to ga je tako pogrelo, da ni niti odgovarjal na šale in dovtipe svojih sobojevnikov, niti na strogo poučevanje starega desetnika Gašperja.

Zdajci ga nekaj prebudi iz nevolje. Spredaj se začuje močni glas majorjev, in že je kot bi mahnil utihnil hrupni korak gardin. Moštvo obstane, čudeč se in uprašajoč, kaj se je zgodilo. Iz sprednje vrste pride v ozadje vest, da je priletela k majorju neka ženska in za njo ključavničar Hulka — in v tem je že ranocelnik pohitel k majorju, kamor je bil poklican, od tega pa v mesto, jedva da je z njim pregovoril nekaj besed.

Takoj za njim jo je mahnila garda, gredoč sedaj s hitrejšim korakom. Prišedši v mesto uzró čuden prizor. Gosta, živahna tolpa ljudij je obkroževala kmečki voz. Bil je to voz mezileškega Bartoša, kojega žena je, dokončavši svoje pripovedo-

vanje, izvlekla izpod slame na vozu čepico, katero so davi našli doma na vrtnem zidu. K tej čepici se je takoj pririnil čepičar Čihař ter jo jel od vseh stranij pregledovati. Dolgo je ni motril. Vzklonivši se, dvigne čepico ter zavpije :

«To je moje delo. Takoj sem jo spoznal. Zadnjo nedeljo sem jo prodal slatinskemu Čepelaku».

Tolpa zakriči. To mu je bilo že dolgo sumljivo. Sedaj se je pokazalo, da ga niso zaman imenovali v družbi s temi zlodejci. Kleli so ga in vpili :

«Ta je z Zakševimi!»

«Shajajo se pri njem!»

«On jih skriva!»

«Lopovi!»

Najbolj je vpil stari Lonček. Kosmi belih las so mu letali okrog ušes in roki je sedaj obe pomajal kvišku. V jedni je držal Čepelakovo čepico, katero je bil iztrgal čepičarju, ter kričal:

«Kaj hočete? Tu vam je dokaz! To je priča! Sedaj vemo za gotovo! Pojdimo na nje! Sami jih kaznujemo, ko gosposka nič ne stori... Streljajo na nas, vse pokradejo — pojdite, ljudje, kolikor vas je!»

Tu prestane. Hrup tolpe pretrga bobnanje. Stari Lonček se zgane in svetle oči mu še bolj izstopijo.

«Garda!» zakriči. «Vojska! Naša bramba!» kričal je z zlobno ironijo. «Zakaj jo imamo? Da

nas brani, da nam pomaga! Pojdimo ljudje božji, z nami mora kaznovati to lopovsko drhal!»

Ta nasvét je bil sprejet navdušeno, takoj, brez odlašanja. Stari Lonček s čepico v roki dirja naprej, za njim tolpa, ženske, moški, otroci, vse nasproti gardi, idoči proti mestu.

Kmečki voz z ranjencem je ostal sam. Samo kmetica je stala pri njem ter klicala ranocelnika. Vse je kot divje vrelo gardi nasproti.

Major je moral ustaviti konja, ljudstvo ga je obkrožilo. Zmes strastnih glasov, večinoma ženskih, privalila se je kot hudournik, tako da ničesar ni razumel. A v tem je že zavpil stari Lonček, ki je prodrl do konja:

«Imamo jih! Evo vam čepice, ta je njihova, tiste rokovnjaške bande, imamo jih in vemo kje so. Z nami morate nad nje. Pojdite, pa precej!..»

Mej tem so se bile žene gardistov že priklopile bojni vrsti ter druga čez drugo živo razkladale, kaj se je zgodilo. Stvar sama in podžiganje žen je bil kvas, ki je pomešal in razburkal gardo, vsled mnogih kradežev v mestu in okolici itak razljučeno. Iz njenih vrst se je že oglašalo podobno klicanje kot Součkovo in žensko. Pohlep po kazni, prav za prav po maščevanju, razvnelo je pri tej priči večino, in ko je vse kričalo in klicalo, žene, možje, starci in gardisti sami, takrat je major, nevedoč si svetovati in boječ se razsrjenega

ljudstva, zamahnil s sabljo ter se odločil, da se podajo na pot.

III.

Na prostoru okrog kipa je nastal vesel hrup. Garda, preskrbevša se z ostrim nabojem, stopila je hitreje, kot bi bila na mah izginila vsa utrujenost. In „nepravilna“ pomoč, ta je bila še le podkurjena, na desni, na levi, spredaj in zadaj. Častniki so to neradi videli, posebno stotnik, bivši narednik. A molčal je, misleč si, da jih ljudstvo samo spremlja.

Tolpa se je sicer zmanjšala, ko so prišli na konec mesteca, vendar je „vojska“ tudi za mestecem imela mnogo usiljencev in kandidatov maroderstva. Zato stotnik - moker priskočivši ustavi majorja, in ta, ustavivši prapor in začuvši živo pripovedovanje, iz stremén pregovori ljudstvu, naj tisti, kdor ni gardist, ostane doma in čaka, sicer jim bodo prepovedali, in da bi se vsa odprava gotovo izjalovila, ko bi jih toliko šlo tja. Naj bodo le mirni, oni, garda, bodo že skrbeli za to, da bodo občani imeli mir, in naj se nikar ne boje, ker oni, garda, že iztrebijo to vražje gnezdo, kot se spodobi. Govor je vplival posebno na „gospoda Klimenta“, da bi bil najrajši takoj oddal puško in čapko ter se vrnil domov...

Naš desetnik Gašper je pazil na vsako gajenje njegovo. „Gosp. Kliment“ kratko ni malo ni

mislil na posilen beg, ker bi mu to nič ne koristilo; a stari desetnik mu ni upal in to tem bolj, ker je videl, kako se je novi gardist nekolikokrat koprneče ozrl za tolpo, vračajočo se v mesto. —

Solnce je ravno zahajalo, ko je garda, stoječa na poti pri znamenju „k nogi puško“, osamela. Jediní stari Lonček, bodisi da jim ni upal, bodisi s silno željo, da bi zlodejce že videl ujete, je ostal ter paseł zijala nad vojaškim posvetovanjem, ki se je bilo ravnokar pričelo.

Major, kojega zlato na čapki in sablja je kar trepetala in žarela v zahajajočem solncu, stopil je bil s konja ter stal malo proč na travnatem bregu nad cesto s stotnikom - mokařem in poročnikom Cihelko, mladim krčmarjem. Gardisti so videli, kako se poluglasno posvetujejo, kako stotnik kaže sém ter tjá z roko, kakó poročnik Cihelka pametno prikimuje in major važno gleda pred se, kot bi premišljeval...

Garda je postala že nepotrpežljiva, da vojno posvetovanje traje tako dolgo, ker mej tem se zmračí, ali pa jim odnesó pete.

«Kaj pa mislite...?» meni profos, hodeč od vrste do vrste kot na razgovor... «Ali se na take poti hodi za belega dné?»

Nekateri niso izgubili humorja, marveč se jim je vzbudil po zaslugi gospoda Klimenta. Vsaj v njegovi bližini je bilo najveseleje. Smejali so se mu, brili norce, kajti v spodnji suknji, v kratkih

platnenih hlačah in svetlih prazničnih čevljih, kakor tudi v čapki, ki mu je bila dosti premajhna, in s puško, res ni bil videti važen in dostojen kot drugekrati. Skušal je sicer, da bi se branil, da bi razložil svoje mnenje, zakaj ni hotel k gardi, in zakaj gre tudi sedaj nerad, ker je prav za prav stvar sodišča, a ne sosedov, da ujemo in kaznujejo zločince, in da tako kaznovanje utegne zadeti marsikaterega nedolžnega... A tu je že moral prenehati.

Tisti, ki so se doslej šalili ž njim, raztogotili so se nad njim, češ, da zagovarja malopridno drhal. Zagnali so se nanj kot sršeni in sreča je bila, da je bilo ta hip končano vojaško posvetovanje, in da je major, zajahavši konja, dal povelje, naj odrinejo.

S ceste so zavili na poljsko pot, tukaj travnato, tam pohojeno in od vode razprano, povsod pa ozko, držočo mej bujno valečim se žitom. Tu so že morali korakati po dva in dva in niso več držali koraka. „Gospod Kliment“ je že molčal. Tudi ga je jezilo, da je imel starega Gašperja z obročkom v ušesu neprestano ob strani. Gubasti desetnik je bil kot njegova senca.

Mej tem se je bila svetloba umaknila s polja in travnikov, kamor je bila povsod legla senca, in igrala je še ob straneh in temenih lesnatih holmov, dokler ni i tam ugasla. Ta hip je garda stopala skozi gozd Ravnico, v katerem se je že temnilo.

Na povelje majorja in častnikov je nehalo moštvo glasno govoriti. Boben in trobenta sta molčala že od mesta celo pot. Gardisti so se zamislili. Gozdna tema, splošen molk, tam pa tam pretrgan od žvenketa ob korenino zadevše sablje, in namen prve važne odprave, vse to je vplivalo na njih misli. Marsikdo je premišljeval o tem, o čemur se je že od kraja govorilo v vrstah, da imajo ti lopovi puške, da se bodo branili in da bo bržkone tekla kri.

Bil je že mrak, ko so stopili iz Ravnice. Pred njimi se je širila velika preseka, sedaj vsa temno - rjava. Od njene temote so se razločevali temni grmi in nizka drevesa. Povsod je vladala globoka tihota in zrak je postajal vlažen. Korak gardistov, na trdi in koreninasti lesni poti od kraja glasen, umolknil je sedaj popolnoma v vresju in mahu. Ko so prišli na konec preseke, ugledali so pred sabo luč.

V tem je zazvenelo povelje majorjevo, naj se ustavijo in stotnik si je napravil iz tistih, ki so stali v prvih vrstah, mal oddelek petnajstih mož. S temi je šel naprej. Gašper je postal podnačelnik tega oddelka. Umeje se, da je „gospod Kliment“ moral stopati ob njegovi strani. Star desetnik mu je tudi sam nabil puško, videč, da si novinec pri tem ne ve pomagati.

„Gospod Kliment“ je dobro vedel, da mu vse to gubasti desetnik dela nalašč, da bi si nad

njim ohladil jezo, ker se je nedavno, ko se je pričela garda, mladi tkalec njemu ustavljal, baha-jočemu se s svojo desetniško častjo, posebno, kako je znal pri vojakih sukati svojo leskovko in s palcem pritiskati, da bi bolj bolelo.

„Sodniški razum“ se je takrat izrekel, da bi on kaj takega ne storil za ves svet, da je to rabeljsko delo. Sedaj pa je moral nad zločince, in stari Gašper je pred njim sedaj nalašč nekoliko-krat ponovil, da danes vseh čaka rabeljsko delo.

Šli so čez preseko po stezi, drug za drugim, a tako, da je imel Gašper „gospoda Klimenta“ pred sabo. Korakali so proti tisti luči. Stotnik je pustil jednega gardista kot stražo pri samotnem boru ob poti, malo dalje od družega, tako da sta bila ta dva kot zveza mej njimi in glavno „vojsko“, katera se je na preseki v gozdu razstavila kot dolga mreža.

Luč se je videla že razločneje in videti je bilo tudi že samotno poslopje, v katerem je gorela. Pod nebom, čedalje bolj temnečim se, črnela je ta samota pod silneto visokega jesena. Okrog se je širila preseka z majhno njivo ovsa, za poslopjem je bil travnik, a precej za njim gozdič, sedaj kot črn otok v megleni temi.

Stotnik Vid je pričel oprezno obstopati poslopje s šestimi možmi, mej katerimi je bil tudi „gospod Kliment“. S sedmoroico najdrznejših plazil se je gubasti desetnik naprej, da bi prodrl v po-

slopje. Plazil se je skrčen, malo da ni ležal na črni z vresjem porastli zemlji, in njegovi možje ravno tako.

Ko se približajo koči, nastane tam grozno lajanje; pes je letal za plotom kot besen. Vkljub temu se je posrečilo Gašperjevi četi, da je neopažena prodrla pod streho, prav do vrat. „Gospod Kliment“ je stal ob strani k tlom pripognjen ter napeto gledal, kaj bo. Navaden mir ga je zapuščal. Slišal je trkanje na vrata, za katerimi se je nekdo oglasil, čemur je odgovoril izpremenjeni glas Gašperjev.

Ko so se vrata odprla, uprli so se gardisti vanje in že so bili v veži. Straža zunaj ta hip naglo skoči naprej k poslopju, pazeč posebno na vrata in zadnje duri, držeče na travnik in v gozd.

«Glejte tudi na streho, na škopo!» ponavlja poluglasno in razburjeno stotnik, trdneje stisnivši golo sabljo. A že je zaklical na glas, ko se iz poslopja oglasi hrup in šum:

«Pozor! Notri so! Imajo jih!»

Skočil je k nizkemu oknu, iz katerega je padala rdečkasta svetloba na štore in suha drva, zložena na desni in levi pod pristrešjem, in na krivo češnjevo drevo ob strani. Zdajci ta svit ugasne, a že se je skozi temo, zagrnivšo izbo, rdeče zabliščalo in pok je zagrmel.

Zunaj stražeči gardisti se ustrašijo. Stotnik se zgane, skoči od okna in ves iz sebe kriči:

«Streljajo! Pojdite na-nje! Našim na pomoč!»

In drl je v hišo. Gardisti za njim, ti pogumno, drugi oprezno. Najopreznejše zadnji mej njimi — „gospod Kliment“. Ni se tresel, boječ se sam za-se, a groza ga je bilo tega, kar ima videti — prelivanja krvi.

Že v temni veži, kjer je za trenutje nastala gneča, slišal je iz izbe divji krik in rotenje. Najpredirljivejše je zvenel glas starega desetnika, kričeč na svoje može, naj trdo drže zlodeje, da precej napravi luč. On je bil mej vsemi še najbolj zbranih mislij. Ko je jeden napadencev ugasnil luč, skočil je Gašper k peči. Na njej je otipal suhe trske, pri vratih pa kresilo in netivo. Posrečilo se mu je takoj ogenj ukresati in trsko zažgati.

Ta hip plane notri stotnik s pomočjo.

„Gospod Kliment“ od kraja ni videl mnogo zaradi v izbo silečih mož. Najprej je uzrl dolgega Gašperja, kojega gubasto obličje je bilo polno rdeče svetlobe in črnih senc, ker je držal gorečo trsko. V kotu pri postelji se je zvijal klobčič borečih se, težko dihajočih, hropečih mōž; pri mizi je gardist klečal na prsih dolgemu, bosemu možu, mej tem, ko mu je drug gardist vezal roke. Drug mož, tudi bos, samo v telovniku, ležal je na klopi pri mizi, kamor so ga zagnali, da je omedlel. Tudi njemu je gardist roke povezaval s konopcem, katerih so dosti vzeli s sabo.

Sedaj, ko je prišla pomoč, bil je takoj končan

hudi boj na črnem glinastem tlaku pri postelji. Tudi tam so zvezali dva, ki sta se najbesnejše branila. Ko so gardisti stopili od njiju, videl je „gospod Kliment“, da sta kot krokarja, da so jima kamižoli, telovnika in srajci mej borenjem tako raztrgali, da so cunje visele od njiju. Na sencih in po obličju sta bila krvava.

Ko so ja gardisti, na novo pridrši, tlačéci se pri durih male sobe, spoznali, ker je desetnik Gašper s plapolajočo trsko zvezanima svetil v obraz, zagnali so zmagoslaven krik:

«Zakševi! Zakševi!»

«In oba! To sta lopova!»

In vsi so rinili k zvezanima, staremu in mlademu, očetu in sinu, da si ogledajo ujeta ptička. Gneteč se k njima, hodili so jima po bosih, od ljutega borenja tresočih se nogah, in ko je mladi siloma udavši se kljubovalno in ježno pogledal gardiste, dobil jo je takoj s kopitom v rebra. Za tem udarcem planilo jih je nekaj nanj in na starca, ki je ponavljal:

«Kaj smo vam storili? Za božjo voljo, sosjedje, kaj smo vam storili?»

«Kaj pa ti n a m, lopov ti stari, tega pa ne veš? Tega pa ne veš več?» kričal mu je v obraz stari Souček, pristopivši, in oči so mu izstopile pod gostimi obrvimi. In s pestjo mu je grozil ravno pod nos.

Tako so on, Gašper in njegova družba, razven

„gospoda Klimenta“, nekaj časa slavili svojo zmago, dokler se jim ni po tej veseli pijanosti vrnila pamet. Najprej so pregledali stanico.

«Ravno jedli so, ravno jim je dobro dišalo», naznanja Gašper stotniku; v tem zavpije jeden izmej gardistov, ugledavši prevrnjeno skledo na mizi:

«Jedli so kašo z medom!»

Mnogi se spusté v smeh ter se norčujejo, kako so jim jo osolili.

«Lahko smo prodrli noter», nadaljuje Gašper. «Niti sanjalo se jim ni. Prav nič se niso nadejali. Vse preglejte» — pretrgal je sam sebi besedo, ukazujoč gardistom — «peč, skrinjo, omaro, klet, podstrešje, vse — kot sem rekel, lahko. . . . A ko stopim čez prag, iskal je ta stari lopov že smodnika. . . Skoči proti meni, zgrabi me za puško — a kaj bo on, pa star vojak. . . Udarim ga čez roko, da je odletel; a v tem že mladi skoči na klop, sname samokres — in pok. . . .»

«In isti-le Čepelak, on je ugasnil luč», pristavi gardist Vondra, kažoč na zvezanega moža pri oknu. Njegova je bila čepica, katero je Bartoška prinesla s sabo, in njegova je tudi hiša. Zato se je z Zakševih nanj zvalil srd prisotnih, ker je pod streho jemal tako nevarna zločinca in tudi sam hodil ž njima.

„Gospod Kliment“ je v jedno mer molčé stal zadaj pri vratih, ter ni nič delal, razven, da je novo

trsko vtaknil v črni, stoječi svetilnik, ko je stara dogorevala. Njegova skrb se ni izpolnila: da bi morda nedolžni trpeli. Ti so vsi očitno krivi. O Zakših ni bilo dvojbe; a da so ja ujeli baš tu, pričalo je, da sta tudi Čepelak in njegov brat njiju družbe.

A ko jih je videl tako razpraskane, zbite in trdo zvezane, ne bil bi mogel tako ravnati ž njimi. Čudil se je sam pri sebi, da so vsi tako podivjali. Nikakor bi si ne mogel misliti, da kateri teh gardistov tako pobesni. . . . Kaj se zgodi sedaj? Kam popeljejo zločince? Gotovo k sodišču. . . .

V tem se zgane. Stari Gašper ga je sunil.

«No, je li to rabeljstvo tako hudo?» pravi Klimentu ter pristavi porogljivo:

«Tudi ti moraš pomagati. Povežemo družega za drugim in ti jih popelješ. . . .»

„Gospod Kliment“ ga pomeri z očmi ter veli:

«Jaz jih nisem ujel. . . .»

«Ujel, ali ne ujel. . . . To ne gre tako, kot gospoda igrati! Nisi še častnik; slušal boš. . . .»

V tem gospoda Klimenta osvobodi hrup, ki je nastal zunaj in zaradi katerega je tudi Gašper hitel ven. Došel je major z glavnim oddelkom.

V koči je še dolgo plapolala svetloba trske. Migljala je tudi v veži in iz odprtega kletnega pokrova v veži; tudi pod streho so hodili z lučjo oboroženi gardisti. Pregledavali so, preobračali, suvali in vbadali vsako stvar, kleli, da ti lopovi

spodaj vse zapirajo in pravijo, da ničesar ni tukaj.

«A že povedó! le počakajte!»

«Mi jim že odpremo usta!» ponavljali so gardisti, razdraženi od trdokornega molčanja zvezanih 9 mož, in gubasti Gašper, ki je bil nanje, posebno na obadva Zakša najbolj razkačen, obrnil se je k majorju, stopivšemu v izbo, na ogled z golo sabljo, in kazoč redke, pormenele zobe, dejal posmehljivo:

«Jaz jim že zasolim!»

IV.

Polnoč se je bližala, a mesto je bilo še skoro vse po koncu. A malokje so svetili. Bila je jasna noč v juniju, vlažna, polna prijetnosti. Ljudje so sedeli zunaj na klopeh, na pragih, pod napušči od meseca razsvetljenimi, v katere so njih izrezljani stebri metali temne sence, sedeli so tudi pri kipu v senci dremajočih lipovih vrhov, sedaj kot v jed-noto zlitih. A nikjer se niso razgovarjali kot sicer, pozno zvečer tu posedajoči, kot sosedje mirno, ali pa šaljivo in nagajivo. Drugekrati se je o tem času često slišalo petje fantov, po ulicah izprehajajočih se, ali pa smeh deklet. Nocoj pa so povsod govorili o zločincih in o lovu mestnih gardistov, katerih nikdo ni mogel pričakati. Ker je bilo že tako pozno, jih je že mnogo šlo gledat ven na cesto. Vrnili pa se niso in prinesli poročil.

Po celem mestu so se živo, dà razburjeno

pomenkovali, kaj se je pač zgodilo, da garda ne pride, da se jim jo bržkone kaj pripetilo.

Žene so že pričele slutiti nesrečo, spominjajoč se, da je drhal, ako so jo zajeli, predrzna, vsega zmožna. . . .

A ta hip kot da jih je vse izpreletela iskra. Tisti, ki so sedeli, planili so po koncu, a vsi so vlekli na uho. V resnici — ropotanje bobna. . . . Že gredo!

Na trgu se znova prične vrvenje. Delale so se gruče, kričanje in klicanje se je odzivalo v tihi noči, tu pa tam je svetloba zamigala v oknu, ker so prižigali luč.

Ropotanje bobna je bilo glasneje, bližalo se je čedalje bolj, in tudi glas trobente se je že razlegal po tistem mestu. Malokdo je počakal, kdor je bil zunaj hiš ali na trgu. Vse je vrelo gardi nasproti. Na trgu je bilo v trenutku kot pometeno.

Sedaj se s ceste oglasi krik množice, ki je pozdravljala gardo, prihajajočo z vojne odprave. A ta krik je pozdravljal tudi ujetnike, kateri so bili, dasi je imel vsak zvezane roke, še posebej z jedno vrvjó sklopljeni.

Sedaj je pokazal „gospod Kliment“ nenavadno odločnost ter prvi pot rabil orožje. Ne da bi streljal, marveč stoječ na kamenitih stopnicah pred vrati predstojnikovega stanovanja, držal je na široko puško pred sabo in še z dvema gardistoma

zadrževal nestrpljivce, ki so silili v hišo, da bi videli, kaj se bode tam godilo. Težavno delo je bilo, zadrževati ta naval radovednežev, razburjenih od pogleda na ujete zločince. A „gospod Kliment“ je krepko vstrajal.

Samo dvema ni mogel zabraniti uhoda. Prvi je bil učitelj Repka, ki je doma oblečen dremal ter počival od truda in razburjenosti od minolega dne in kateri bi ne bil hud, ako bi se garda vrnila čeprav še le drugi dan. A dolžnost ga je klicala še po noči. Bilo je ravno polnoči, ko so prišli ponj, naj precej, pri tej priči pride pisat zapisnik. Slutil je, da je bil dopoldanski zapisnik samo igrača proti temu, kateri bo sedaj pisal. Bil je že naprej razburjen in razburjen je tudi ponjuhal poprej, predno je stopil iz šole.

Drugi, katerega „gospod Kliment“ in njega tovariš nista mogla spraviti od vrat, bil je stari Souček. Ta se je udeležil vsega lova ter neutrujen skoro ob jednom stopil v hišo, kričeč:

«Jaz moram noter! Jaz jim povem!»

Tako je prodril v zbornico, kjer je v kotu za mizo sedelo sodišče: predstojnik, major, stotnik, poročnik in dva starša soseda. Tam je sedel tudi stari Repka; sedaj je čistil sténj dveh lojevih sveč, sedaj si urejal papir ali pa pripravljaj gosje pero; tudi na improvizovano in samozvano sodišče so uhajali njegovi pogledi, a redkokedaj in le strahoma dalje po sobi, kjer so poleg peči stali zvezani,

raztrgani in že do dobra pretepeni zločinci. Pri vratih je bilo polno gardistov in sedeli so tudi na klopi pri peči. Tam je tudi, prav zraven ujetnikov stal stari Gašper, gaseč si žejo z dolgim požirkom iz vrča, ki je od roke do roke prišel do njega. Obrisavši si usta z rokavom, vzal je iz žepa nož ter si odrezal dobršen kos hleba, katerega so si podajali gardisti. Gubasti desetnik, lačen kot volk, delal je velike založaje ter si jih hlastno mašil v usta, da sta se vpadli lici napihovali v kupce, kakor je prevalil založaj. Pri tem pa so se mu vdrte oči pasle na ujetnikih. Časih je pogledal po sodnikih, ki so poglasno a živo razgovarjali, še večkrat pa za vrata, kakor bi nekaj pričakoval od tamkaj. Končno tam nastane nemir in gneča, in nekov deček prinese noter klop od trdega lesa, precěj dolgo, brez naslonila, in v zobeh palico. Gašper mu gre urno nasproti in vzemši mu klop postavi jo stredi zbornice ter poskuša, če stoji ravno, in mej tem še vedno jé. Sedaj prime za palico, pogoltne zadnji založaj in proti mizi gledaje veli:

«Sedaj pa lahko začnemo».

Na to se obrne k ujetnikom ter pristavi trdo in preteče:

«Sedaj vidite. Tu poveste resnico!» in s palico pokaže klop.

Stari Repka naglo pomežika ter niže na papir sklone sivo glavo.

Mej tem je bilo živo zraven v krčmi. Tam se je bila zbrala večina gardinega prapora, kar ga ni bilo v službi „pri sodišču“, in ž njimi mnogo sosedov, žensk in starejše dece, ki so vsi hoteli natančno slišati, kako so tisto lepo gnezdo izpraznili in kako sta Zakša prišla gardistom v pest. Puške so visele na kljukah ali pa stale v kotu z gardist-skimi cepini. Gardisti v čapkah so pušili, da se je gost oblak dima vsem valil nad glavami. Pri vseh mizah je bilo šumno, pri vsaki je bil gardist junak, ki je svojemu krogu na dolgo in široko pripovedoval o junaštvu denašnjega dne, o tem, v kaki nevarnosti so bili, kako je ta malopridna drhal se branila in streljala, da je nastala prava bitka.

Časih so te vojne razprave pretrgale sodne vesti, kadar je od oken predstojnikove hiše pritekkel kak gardist, sosed ali ženska, naznanjajoč, da zna Gašper imenitno „mazati“, da udriha po zločincih, da se kar kadi, a da so ti vendar kot hrast. Prvi je bil na vrsti stari Zakš, ki pa ni niti črhnil, mladi pa je škripal z zobmi in klel, da bi se olajšal; priznati pa vendar ni hotel ničesar, marveč v jedno mér ponavljal, da so nedolžni, da ničesar ne vé.

Potem pa so si zopet pripovedovali ter razkladali vesti o nočni odpravi, uvaževali, da bode poslej hitro mir, ko si sami pomorejo in vso tisto drhal polové in kot se spodobi preženó. V tem so bili vsi jedini in tudi v tem, da vse to več izdâ.

kot pri sodišču, in da še le potem te dolgoprstnike mine poželjenje, ko jih kot se spodobi pošteno in do krvi skupijo. Zategadelj ni bilo nič sočutja in usmiljenja, in kot so bili že vsi razkačeni nad tem, voščili so jim samo, da jim dobro tekne.

Pri jedni mizi nastal je tudi velik krohot. Nekdo se je tam mej razgovorom spomnil „gospoda Klimenta“, povprašujoč, kako je bilo kaj ž njim. Smejali so se pripovedovanju, kak je bil, ko so marširali tjakaj, in nekdo ga je videl, ko so se vračali, korakajočega v zadnji vrsti kot mokra kura.

«Oho, mokra kura!» zakričal je gardist Smrček. «Tam je imel pa dosti poguma. A ne na lopove, marveč na svoje predstojnike. Dejal je, da on ne pelje zločincev, ko so mu to ukazali, in naj tega ne zahtevajo od njega. . . . In ni jih peljal. Seveda on je previden, odprta glavica! Še smilili so se mu».

To je pristavil s posmehom.

Ta čas je stal „gospod Kliment“ še na straži pri vratih. Sam Gašper ga je bil postavil tja ter mu ostro zabičil, naj se ne gane z mesta, dokler ga kdo drugi ne zameni.

Prisiljeni vojak je bil utrujen; vendar je rajši stal tukaj nego notri v zbornici, „pri sodišču“, in nič mu ni bilo žal, da tudi on ni mogel v gostilno, od koder je sem do njega odmeval hrup. Vedel je, da bi mu tam ne dali miru, da bi ga zbadali in

da bi se ž njimi še razprl zaradi teh lopovov. A s tega mesta bi vendar le rad proč . . .

Bil je že truden, bolj pa zaradi tega, kar se je godilo za vrati, katera je stražil. Ni hotel paziti na to, kajti bilo mu je zoperno. A moral je. Surovi glas Gašperjev, šum padajočih udarcev je tam pa tam tudi skozi stene prodril do njega. Stopil je ven na stopnice pred hišo, ozrl se po tistem prostoru, potem pa tja po cesti, kjer je stala njegova hiša. Zamislil se je tjakaj ter se spomnil, kako se pač godi doma, je-li stara Pavleška poskrbela za njegov hlev, prase in kokoši, ni-li tudi ona pobegnila in pozabila na vse. Čudnega bi to ne bilo nič — a živina in kokoši bodo lačni . . .

V tem ga nekdo hlastno potegne za rokav in ne izpustivši ga priganja, naj gre gledat, kaj se tam godi. Prebujen iz zamišljenosti gre „gospod Kliment“ nehoté za tovarišem gardistom h krajnemu oknu, ki je bilo enako drugim zagačeno radovednežev. A pri nobenem oknu niso imeli dobrega razgleda v zbornico na „sodišče“. Zaslanjali so jih znotraj stoječi gardisti.

A „gospodu Klimentu“ se je pri oknu, h kateremu ga je peljal tovariš gardist, ponudil boljši razgled. Všeč pa mu vendarle ni bilo, ker tudi od tod ni videl vsega, kot bi bil rad. Sveča na mizi je jasno razsvetljevala sodišče in zapisnikarja, kateremu pa „gospod Kliment“ ni videl v obraz. Stari učilej je globoko nagibal sivo glavo čez polo

papirja, in zdelo se je, da niti noče pogledati kvišku. Zraven stola je stal v polni luči stari Gašper; samo lici pod ličnima kostema globoko udrti in njegove oči so bile v temni senci. V desnici je držal leskovko, z levico pa si je z višnjevimi robcem brisal nagubančeno čelo, potno od hudega „dela“. Vse to je videl „gospod Kliment“ na jeden sam pogled. A njegovo oko se je ujelo na nečem čudnem, o čemer še ni slišal svoj živ dan.

Na prvi pogled tega niti ni mogel takoj umeti. Poleg Gašperja sta stala dva stola z naslonili in v srcih teh naslonil je viselo na toporišču ali nekakem drogu vse zvito telo.

«Kaj je to?» vpraša gardist svojega tovariša.

«To je stari Zakš!»

„Gospodu Klimentu“ od groze zastane beseda. Njegove izbuljene oči so nepremično gledale mučenega hudodelca.

«To si je izmislil Gašper. To je kozolec», razkladal je tovariš. «S tepenjem ni mogel ničesar spraviti iz njih — potem je pa tako pričel . . . To ti je star vojak, ta se vé kretati s takimi lopovi . . .»

«Tega stari Zakš ne bo držal dolgo», omenila je ženska, ki je stala poleg njiju. In druga, ki je tudi silila k oknu, nategajoč vrat in stopajoč na prste, je vprašala, kako je stari Gašper to napravil ž njim.

Klimentov tovariš bi bil radovoljno razlagal

— sedaj je to storil pred ženskami še z večjim veseljem, da se je delal modrega.

«Prijeli so ga tako-le, vrgli na tla, zvezali mu palce skupaj, a prav trdo, in mu kolena potisnili skozi roke . . .»

„Ježeš Marija!“ zgrozila se je jedna žensk. Obhajala jo je sicer kurja polt, vendar ni ugovarjala, ko je druga željno vprašala, kako je bilo potem dalje.

«No, ko so mu tako kolena potisnili skozi, porinili so mu pod nje krepelce, in Gašper pa Kudrna sta vzdignila telo, konca krepelca vtaknila v naslonili, a vzeti sta morala najtežja stola, ker ima predstojnik same trde, no — in stari Zakš se sedaj guglje . . .»

«Kako ima obraz s krvjo zalit!»

«In izbuljene oči! . . .»

«Ježeš Marija! ta trpi!»

«Ali se vam še smili?»

Tako sta govolili ženski pri oknu s tovarišem „gospoda Klimenta“. Razgovor mu je šumel po ušesih, a dosti ni razumel. Njegov strmi pogled je bil uprt samo v mučenega starca in njega najbližjo okolico: v surovega Gašperja in v druge ujetnike, mej katerimi je posebno iskal mladega Zakša. Ta je bil v temni senci in ga ni bilo mogoče razločno videti. Tudi je imel glavo povešeno in lasje so mu padali po obrazu.

Zdajci se „gospod Kliment“ odtrga od okna.

«To je grozovitost!» pravi odločno in vidno razsrjen.

«Pojdi pomagat tej malopridni drhali!» zavrne ga tovariš s posmehom. A že se ni več zmenil za „gospoda Klimenta“, kajti soseda, ki je baš pomi-lovala starega Zakša, je vzkriknila:

«Glejte, ljudje! Stari Zakš, mislim, že pri-poznava».

Na te besede nastane pri tem in pri vseh oknih živo gibanje. Vsak se je trudil, da bi prišel prav k šipi, in nihče se ni zmenil za to, kaj je storil „gospod Kliment“, odstranivši se od okna. Bilo je to do cela nevojaško in zoper pokorščino.

Naslonil je puško na vrata, kot da je vrbov kol, in šel.

V.

Nihče se ni zmenil zanj v tem vrvenju in gneči, on pa se tudi ni brigal za nikogar. Od pred-stojnikove hiše je šel po ovinku preko trga okrog kipa in naravnost po cesti k svojemu stanovanju. Iz krčme ga je bržkone nekdo spoznal, ker ga je poklical po imenu, a „gospod Kliment“ se ni niti ozrl, samo korak je malc pospešil. A to nikakor ni bila naglica vojaškega begunca, in ko je s trga prišel na ulice in mej vrtno plotove, šel je zopet zložneje.

Polnoč je že minilo. Vzduh, prej tako gorak, bil je sedaj občutno hladnejši. Jutro se je oglašalo

ž njim in bledim pasom na izhodu, ravno nad lesnatim, temnim gričem ob cesti. Sicer pa je še vse na okoli počivalo v temi. Globoka tihota je vladala na okrog, o mestnem hrupu tu ni bilo niti sledi. „Gospod Kliment“ se je oddahnil, ko je ugledal svojo hišo in takoj mu je bilo laglje, ko je zaslišal kokodakanje. Bil je to glas njegovega petelina. Gotovo mu še nikdar ni zvenel tako prijetno, kot ta hip.

Prišedši do hiše najde, da so vrata zaklenjena. Trka, razbija, a vse zastonj. Stopi k oknu stare gostaške ter trka in kliče, a nikogar ni pritrkal ali priklical. Kolikor je spoznal skozi gostotemo v izbi, Pavleške ni bilo doma. Sedaj gre k svojim oknom in pogleda skozi, če se ni gostaška ulegla v njegovi sobi, ko je bil odšel z gardo. Soba je bila prazna.

Torej se je zgodilo tako, kot mu je od kraja prišlo na misel. Gostija je ubežala iz radovednosti ter ostala v mestu. Od hiše krene v hlev. Krava ga sprejme z glasnim mukanjem in prešič zraven v svinjaku z glasnim kruljenjem. A to niso bili glasovi veselja, marveč znamenja lakote in žeje. „Gospod Kliment“, hudo jezeč se zaradi gostaške, takoj prične opravljati. Skozi zadnja vrata, zaprta samo z zapahom, stopi v hlev ter takoj, kakor je bil v gardni čapki, prične krmljenje. Z vedrom hiti po travniku k potoku, ki je na tej strani tekel pod njegovo hišo. Na travi in na jelšah nad potokoma

je stala gosta rosa. Žuborenje potokovo je prijetno zvenelo v senci temnih dreves v jutranjem mraku in tihoti in voda je vabljivo pluskala. „Gardist“ jo zajame v vedro ter pije z dolgimi požirki. Na to z vedrom hiti k živini in še-le ko jo opravi, stopi v sobo.

Zunaj ga je že mraz stresal, pri potoku se je bil zmočil z roso. Zato se mu je zdela suha soba sedaj posebno prijetno topla in voljna. Komaj je vrgel s sebe suktnjo, že se je iztegnil po postelji kot je bil dolg in širok. Čez malo časa se je slišalo v sobi njega močno, a mirno sopenje. Trdo je zaspal.

Jutranji svit je že padal v sobo, rjavo stajalo starih statev poleg okna, osnova in tkanje na statvah je bilo že v svetlobi, ko se je „gospod Kliment“ prebudil.

Trkanje na vrata in okno ga je vzdramilo. Ko se je še ves zaspan obrnil v tisto stran, ugledal je gubasti, suhi obraz starega Gašperja, za njim še nekaj glav v gardnih čapkah in puškine cevi.

„Gospodu Klimentu“ se je zdelo od kraja, da so to sanje. A že je slišal, kako so znova trkali in ga klicali, a ne ravno prijazno. V tem sta že dva, ki sta našla uhod pri zadnjih vratih, prihajala iz veže v sobo.

„Gospod Kliment“ je sedel še na postelji, imejoč pri nogah gardno čapko, ter sedel še naprej, ko je vstopil tudi desetnik Gašper. Vsi so mu lepo

voščili „dobro jutro“, a najlepše stari desetnik, kateri si je bil izmislil kozolec za ujeta Zakša. Ta se je najhujše zadrl v ubeglega gardista, očitaje mu, da je „desenter“, in da bi za to zaslužil klop kot Zakša, in pristavil je :

«Kaj se v jedno mér poteguješ za ta dva lopova! Kdo pa vé . . .»

Sedaj zakliče jeden gardistov, a ne tako surovo kot Gašper:

«Imej pamet in pojdi. Sicer bi si ljudje še utegnili misliti, da imaš s to rokovnjaško drhaljo kaj opraviti, da ž njo držiš!»

In Cihelka, mladi krčmar, poročnik in načelnik tega malega oddelka, pravi :

«Molči že vendar in pojdi. Moraš z nami. Prišli smo pó-te. Ne svetujem ti, da bi se branil. Potem bi se res moglo reči, da nočeš zaradi onih. Bodi pameten — zakaj bi ravno ti delal po svoji pameti . . .»

In sosed Havel je na koncu tega pregovaranja gardistu v roko potisnil puško, katero je bil „gospod Kliment“ prav po nevojaško ostavil pri vratih predstojnikovih.

Zaman je „gospod Kliment“ še prosil, da bi smel vsaj še svojo živino opraviti. Rekli so, da to stori Pavleška, in že so ga rinili ven, iz njegove hiše, nadenši mu gardno čapko. Tako so hrupno šli ven, v rano jutro: a sedaj niso krenili nazaj proti mestu, marveč po cesti ven na polje.

Jasno je izšlo solnce nad gozdom, proti kateremu so korakali po poljskih stezah.

Junijevo jutro je bilo prekrasno, a vendar ni kar nič mikalo „gospoda Klimenta“. Rajši bi bil sedel v svoji sobi za statvami, nego da bi kot pes hodil za sledjó — za lopovsko sledjó.

Molčé je nevoljno stopal v četi ter moral zopet staremu Gašperju ob strani. Od kraja se ni kar nič zmenil za to, o čemer se je govorilo v četi. Vsaj na podrobnosti ni pazil. Razumel je samo toliko, da so zločinci, posebno stari Zakš, prestanši Gašperjeve udarce, naposled pripoznali, ko so jih na njegov svét skrivili v mučni kozolec.

Gardin oddelek, sedaj povsem brez reda, je zložno stopal po polju dobre pol ure po valovitem položju, in ko so prišli čez nevisoki vrh, bili so v znožju razsežne, dolge gozdnate strani.

Gašper, kateremu se je sedaj v polnem svitu lesketal uhan v kosmatem ušesu, pokazal je z roko posamno kočó v gozdu ter dejal:

«Tam kaj ujamemo.»

To je rekel prav za trdno, kajti stari Zakš je trpinčen to samoto izdal kot jedno zlodejskih skrivališč. A vendar tam ničesar niso ujeli. Bilo je že okrog desete ure, ko so se nezadovoljni vračali od tam, ker niso opravili nič. V kočí niso našli nikogar razven stare, gluhe ženske, katera očividno ni vedela o ničem. Gašper se je jezil in preklinjal Zakša, češ, da je lagal celo v kozolcu.

To ga je jezilo posebno zato, ker je toliko držal na kozolec.

„Gospod Kliment“ je bil vesel, da ničesar niso ujeli in ničesar sumnega našli. To zasledovanje znancev in soobčanov mu je bilo na vso moč zoprno. Vesel je bil, da mu ni potreba nobenega ujetnika s puško na rami spremljati kot kak orožnik.

Gardna četa, ki je prej tako hitela na samoto, vračala se je sedaj s počasnejšim korakom. Nekaj je naglica vse upehala, nekaj pa zato, ker so se vračali s potepeno.

Niti Gašper že ni več izpodbadal h koraku, ampak celo dovolil, ko je jeden gardistov opomnil, da bi sedaj mogli odpočiti.

„Odpočijmo se torej, a jeden mora na stražo — ti — „gospod Kliment“ — ti se še nisi toliko napenjal“. To je rekel z zlomiselnostjo. „Idi na stražo — na ta-le kupec. . . . In dobro glej!“

„Gospodu Klimentu“ je na ta ukaz prišlo na misel, da bi se branil, a takoj se mu je posvetilo, da bode tako boljše, da bode vsaj sam. In tako se je zgodilo. Upehana četa je plegla mej štori na mali z vresjem porastli preseki, „gospod Kliment“ pa je stopil na majhen kupec takoj zraven, pokrit s paholko in vresjem mej počrnelimi štori. Tu je stal posamen borovec z rdečim deblom;

njegova senca je padala s kupa proti vožnji cesti, ki se je vila tu mimo proti mestu.

„Gospoda Klimenta“ so bolele noge. A sesti ni smel, to mu je ukazal Gašper, kažoč mu mesto, kjer naj straži. Prisiljeni gardist je vedel, da ga hoče ta stari rabelj, kot ga je imenoval v duhu, navlašč samo trpinčiti. To ga ni jezilo, pač pa to, da se noben sosed ni potegnil zanj, da so ga pustili tu kot garjevo ovco, in da so se mu še smejali.

A takoj potem je vse pozabil. Nekaj drugega je obrnilo nase njegove poglede in misli. Z vrha je bilo daleč videti, zlasti pa po vožnji cesti na obe strani. In na cesti so se ustavili njegovi pogledi ter se niso obrnili več odtod.

Na cesti je ugledal žensko, prihajajočo proti njim in torej tudi proti mestu, v katero so se zopet vračali. Peljala je gare. Bistro oko gospoda Klimenta jo je spoznalo. Zdelo se mu je, da je to Franica, nekdanj njegova ljubica in skoro že nevesta, sedaj žena Loudalova.

V tem je bil že pogledal na desno. Tam je po cesti od mesta sèm tekel mož brez suknje in bos. Bežal je kot nor. Sedaj je bil že pod stališčem „gospoda Klimenta“ in že je mignil mimo kot strela. Slišalo se je njega silno, kratko dihanje....

Počivajoči gardisti niso ničesar videli s svojega mesta; uživali so pokoj po napornem noč-

nem in jutranjem hodu, klicali na straži stoječega tovariša ter norce uganjali ž njim.

On pa se ni zmenil za njih besede.

Gledal je samo za bežečim bratom bližajoče se Franice, katerega je spoznal, ko je šinil mimo.

Sedaj je ustavil sestro in hitro jej nekaj rekel. Ona uprašuje on odgovarja — in glej — Franica naglo sname naramnice, pusti gare na tleh in gre. Brat jo zgrabi za ramo, zadržuje jo in očitno prigovarja. Ona se brani, umika se mu.... Sedaj se živo okrene, in že hiti proč od brata — sèm, proti mestu. Nekdo jo pokliče po imenu z vrha nad cesto. Ona se ozre in obstrmi. Tam stoji nekdo v gardni čapki; podpirajoč se s puško nagiba se doli.

«Kaj se ti je zgodilo, Franica?» upraša „gospod Kliment“.

Gardistov obraz je bil miren in dobromiseln glas mu je razodeval odkrito sočutje.

«Slabo je, Kliment!» in Franica mahne z roko nad glavo. «Nesreča! Nesreča!» Tako je zaklicala in zopet hitela dalje. „Gospod Kliment“ je ne izpusti iz očij.

„Zakaj slabo!“ misli si.... „kaka nesreča!“ Najrajši bi bil pchitel za njo.... Zdajci se oglasi povelje starega Gašperja. Gardni oddelek ustaja: „gospod Kliment“ se ozre za bratom odhitevše Franice. Mislil si je, da ga doide in od njega

pozvé, kaj se je zgodilo. A glej, on obrne gare ter krene v nasprotno stran. Zakaj?

Trenotje potem je že korakal „gospod Kliment“ s puško na rami znova ob strani staremu Gašperju po cesti proti mestu. Zaprašeni, upehani in žejni so prišli na trg po najdaljši uri. Vsi so se veselili, kako se odpočijejo, kako se po kosllu uležejo v travo za hišo....

A v mestu so zvedeli nepričakovano novico. Tam ni bilo niti ujetih zločincev, niti garde. Niti eden mož ni ostal doma. Vsi so odrinili z majormem v Mezeleč, na mesto zadnjega dejanja ujetih Zakšev. To se je zgodilo vsled sklepa vojaškega sodišča. Z „vojsko“ je odšlo iz mesta tudi dosti ljudstva. Bili so to radovedneži in maščevanja željni meščani, večinoma ženske. Mesto je bilo brez garde, kajti doslej se še ni vrnil tudi drugi manjši oddelek, kateri je bil kot Gašperjev za rana poslan iskat in prijet, kot je bil izpovedal mučeni Zakš, a na nasprotno stran, in prav nič se ni vedelo, je li doslej za svojo odpravo, ali pa je udaril, ognivši se mesta, za glavno četo v Mezileč.

Ker so bili vsi utrujeni, polastila se je oddelka skrivna želja Klimentova, da bi ostali doma, a stari Gašper je zopet zmagal s svojo odločnostjo in tudi s tem, ker je opozarjal, da do Mezileča ni tako daleč, še te pol ure treba prebiti, tam pa se vsi spočijejo. Večino je mikala tudi radovednost, kaj se tam godi, kaj je ali kaj bo z ujetniki.

In tako so zopet odrinili, komaj da so nekaj malega pojedli in si žejo ugasili. Gospod Kliment ni imel niti toliko časa, da bi bil skočil na svoj dom. Stari Gašper mu tega ni dovolil.

«Da bi nam zopet pobegnil!» dejal je porogljivo.

VL

Bil je vroč dan. Solnce je žgalo kot o žetvi. Po trepetajočem zraku se je razlegal glas poldanskega zvonjenja v mrtvi tihoti preko polja od nekje iz vasi, zakrite od dreves, preko obilnega žita in sveže zelene proge lanu in cvetoče detelje. Po poljskih cestah in stezah pa je bilo živo kot v nedeljo, ko po maši ljudje prihajajo iz mesta. — Povsod je mrgolelo ljudij. Gardisti Gašperjevega oddelka, zložno nesoč na ramah svoje puške, gledali so strmé ljudi, od vseh stranij hiteče proti Mezileču.

«Gledat gredo rabeljnovno delo», dejal je Gašper posmešljivo ter pogledal „gospoda Klimenta“. Ta tega niti ni opazil. Mislil je na Franico, kaj se jej je pač zgodilo in če je tudi tu, ker je tudi ona hitela sèm. Morda je kaj zaradi teh zločincev — zaradi njenega moža. Tu se je gardist zamislil....

Nikdar ni bilo nič slišati o njem, da bi se bil tako daleč izpozabil.... A dosti ni bil prida. Pil je in kartal, in Franica, katero je premotil s svojim govorjenjem in postavno zunanostjo, dobila

je slabega moža. Morala je delati zanj in večkrat je izsilil od nje denarja, kadar ga sam ni imel nič, pasoč lenobo po več dnij, posebno zadnji čas, odkar si je izbral tako čudno družbo.

Ko je „gospod Kliment“ prvokrat slišal o tem, mislil je sam pri sebi: „Hude skušnje ima“, ne pa: „Prav jej je“. Celo pomiloval jo je. Sedaj je imel dosti skrbi zaradi nje, kajti čeprav ga je prevarila in mu napravila sramoto, je vendar ni mogel pozabiti. Preudarjal je, zakaj jo je brat na cesti tako zadrževal ter je ni pustil naprej, zakaj se mu je ona izvila ter zbežala proti mestu?

Tam je ni dobil — bržkone je od tam bežala v svojo bližnjo vas, ali pa sem v Mezileč.

A že je nehal premišljevati. Bližali so se vasi in takoj pri njenem začetku je bilo kot na proščenu. Sila ljudij se je zbralo tukaj. Vsa vas je bila na nogah in v jedno mér so še prihajali iz mesta in iz bližnjih sel. Gnetli so še pri hišah, travnik na kraju vasi in cesta je bila polna ljudij.

V vas h krčmi, stoječi ne daleč od kraja, ni bilo mogoče prodreti. A z gardo s puškami na ramah je bilo drugače. Stari Gašper je izdril sabljo in mahaje ž njo nad glavo, da se je lesketala na solncu, kričal nad ljudmi, naj se umaknejo, da bode garda mogla dalje. In tako so prodrli skozi ulico radovednežev ter bili že bolj na prostem, a tudi tu še nikakor ni bilo prosto.

Pri cesti so stali na desni in na levi stari visoki topoli. Pri jednom je stala močna gardna straža.

Tam na zaprašenem travniku pa je ležal raztrgani mladi Čepelak, brat tistega Čepelaka, v kojega koči so ujeli oba Zakša. Ves je bil stolčen od nočnega mučenja in tepenja, in vendar so ljudje silili k njemu, tako da so gardisti jedva mogli nazaj držati.

„Gospod Kliment“ se je stresel, ko je ugledal siromaka in besnivce, ki so ga hoteli še tepsti ter kričali:

»Pustite nas nanj — mi ga že izpovemo!«

«Uprašam ga, je-li tudi on pri meni kradel gosi».

«Pri nas pa kokoši — ».

«Gotovo je pri nas ukradel prejo — pustite me do njega, da pové, kam so dejali, lopovi!»

Tako so kričali in jedva so jih gardisti potisnili nazaj, zgrnili so se drugi z novimi tožbami na zločinca in z zahtevo, da bi ga mogli pretepsti ali pa s tepenjem iz njega izsiliti priznanje, kam so dejali ukradene stvari.

«Kje pa so drugi?» upraša Gašper.

Načelnik straže pri topolu pokaže proti krčmi, stoječi ob cesti. Krenejo tjakaj.

Za plotom, ki je ločil kos travnika pred krčmo od ceste, ležala sta Zakša in stari Čepelak, vsi zdelani. Oddelek gardistov je stal poleg, ali prav

za prav pri lesi, da so tolpi branili noter. Posameznikom niso branili, in tudi tistih niso odganjali, kateri so zadaj od krčme sem ali tudi čez plot prišli do ranjencev, z novimi udarci in suvanjem sileč jih, da bi priznali, so-li vzeli to ali ono in kam so skrili. Pri tem so jim pomagali tisti, ki so stali na cesti pri plotu. Ti so skozi njegove luknje s krepelci tolkli ranjence, ki so z glavami ležali prav pri plotu. Pri tem je v jedno mér odmeval sem vrišč iz krčme in vrišč množice na cesti mej hišami ter z bližnjega travnika. Bilo je to kot bučanje zagrinjajočih pogubnih valov. Vmes so jasneje in rezkeje zvenele kletve gledalcev, nepoklicanih sodnikov, kojih starejši so mlajšim čez plot kazali svarilni izgled. Marsikak oče in marsikaka mati je vzdignila svojega otroka, da je pogledalo zločince. „Gospod Kliment“ je ravno prišel zraven, ko je stari plečati preužitkar dvignil svojega unuka nad plot in kažoč telesa, spačena od modrih lis in krvi, govoril:

«Tako se godi vsakemu zločincu! Bog te čuvaj, sinko!»

V tem je neka ženska, ne več mlada, samo v kandušu in z ruto na glavi silila k plotu, kričeča, naj jo puste, da pogleda lopove, ki so jo pred kratkim okradli. Prerivši se do plotu, gledala je skozi latve na ranjence ter jih klela. Pripognjena je ob plotu hlastno hitela od jednega do drugega kot ljuta volčica, čedalje bolj razvnamajoč se in

psujoč, dokler ni prišla do mesta, kjer je ležal stari Zakš.

Tu se je še le prav razjarila ter pomolila roko skozi latve, da bi starca udarila po glavi. Ker ga pa ni mogla doseči, izzula je težki čevljev in sedaj je njena roka mahala mej latvami in udarci so padali na Zakševo glavo. Ta se ni mogel niti ganiti in je samo stokal.

V tem pa je že nekdo razbesnelo žensko zgrabil za ramo in jo potegnil nazaj. Bil je to „gospod Kliment“. Ženska pa ni hotela z mesta in kričala, naj jo pusti in zakaj se poteguje za zločince.

«Poglejte! Samo pogledajte!» vzklikne „gospod Kliment“, drugič že ne več nad njo, marveč nad tistimi, ki so stali okolo: «Kaj mu je storila!»

Zakševo desno oko je bilo zalito in pomodrelo; oteklo je izstopalo iz votline —

In pustivši ljuto žensko z izzutim čevljevem v roki, hitel je gardist-tkalec v krčmo. Tam je dobil robec, namočil ga v mrzli vodi, zajeti iz vodnjaka, in že je z njim hitel k ranjencu ter mu hladeči obkladek položil na glavo.

Baba je za plotom divje kričala in zmerjala. A „gospod Kliment“ se ni zmenil niti za njen glas, niti za glasove drugih, burno pritrjujočih jej, marveč zopet hitel k vodnjaku, kjer je v lonec zajel vode, nesel jo drugim ranjencem, ležečim na žgočem solncu ter jih napajal. Kako so pili s hlastnimi

požirki in kaka burja je nastala na okrog! Zmerjali so Klimenta, da se toli poteguje za lopove; drugi pa so klicali, naj mu ne branijo, sicer ne bo nič s sodbo, ker bi ti lopovi ne prestali dolgo s temi ranami, na solncu, z žejo, in naj zato puste gardista.

„Gospod Kliment“ pa je kričal ves razburjen:
«Saj so to vendar tudi ljudje!»

Hotel je reči še nekaj, a ni mogel. Grozen vrišč tolpe pri plotu, na cesti in v krčmi je udušil njegove besede. V tem je tudi že planilo nanj nekaj gardistov, ki so ostro karali njega, kot so mislili, negodno milosrčnost, in ta hip je tudi iz krčme stopil stari Gašper, kjer je bil pri častnikih z raportom. Slišavši, kaj se je zgodilo, skoči k lesi in kriči nad gardisti, naj „gospoda Klimenta“ odvedo v krčmo, pred sodišče, da je to lep gardist in lepo ljudi brani pred to lopovsko drhaljo, da se mu spodobi klop kot tem malopridnežem.

A mahoma je umolknil in njegovo povelje je ostalo neizpolnjeno. Doli po cesti je ta hip nastal glušeč krik in v tolpah je bilo videti močno gibanje. Vse se je zgrinjalo in gnetlo na sredo ceste, kjer se je moralo zgoditi nekaj nenavadnega.

Iz te zmešnjave in tega hrupa bilo je pozneje čuti glasneje:

«Jih že imajo!»

«Jih že peljejo!»

„Gospod Kliment“ si je sedaj mislil, da bi

se v tej zmešnjavi mogel lepo izgubiti. A ko se je spomnil Franice, je ostal. Hotel se je uveriti, če je tu. Sedaj je mogel zopet in še lažje izginiti, kajti vse je drlo na cesto, kjer so nekoga peljali. — Mislil je na to in bi bil tudi zvršil, a zdajci ugleda nekaj, kar ga je zadržalo. Iz gneče se je ta hip priril oddelek s puškami oboroženih gardistov. Bil je tisti, ki se je bil za rana odpravil skupno z Gašperjevim oddelkom, da bi poiskal in ujel sokrivce, katere so mej mučenjem ovadili Zakša in Čepelaka.

Ta oddelek je boljše zadel nego li Gašperjev. Peljal je dva uklenjena moža, jednega slabotnega, bosega in slabo oblečenega, drugega postavnega in visokega. Bil je brez čepice; razmršeni lasje so mu padali na zardelo čelo, na vratu pa mu je visel na žičnem krogu šop vetrihov.

Ti so mu škodovali največ.

Zaradi njih so se vsi pogledi obračali nanj, zaradi njih je letela nanj cela ploha psovk in kletvic.

Bil je to Loudal, Franičin mož.

„Gospod Kliment“ se zgane. A že se je obrnil od njega ter se oziral po Franici. Slutil je, da mora biti tu nekje. To jej je torej povedal brat, da so njenega moža prijeli, da ga peljejo v mesto, za drugimi zločinci; zato jo je zadrževal, ko je hotela sém. A vendar je ni obdržal, vendar je hitela za možem, s katerim se jej je slabo godilo,

kateri jo je trpinčil in kateri je bil, česar bi se nikdo ne bil nadejal, v družbi takih ljudij.

„Gospodu Klimentu“ je bilo vse to že zoperno: garditska služba, vse to vrvenje in razburjenost ljudij, najbolj pa nečloveško ravnanje z ujetniki. Najrajši bi bil videl, ko ni mogel zlepa uteči kam v kot, da bi se bil kar v tla udrl, da bi mu ne bilo treba gledati vsega tega. A ta hip je tudi pričel siliti, da bi prišel v krčmo. Bilo mu je za Loudala, prav za prav za Franico, ker je hotel vedeti, kaj se bode godilo ž njim. Od spređaj ni bilo mogoče priti v gostilno, zato se je z dvorišča preril v vežo. A tu kot da je prišel do zida. Veža je bila natlačeno polna, glava poleg glave, gardisti, vaščani in meščani, drug poleg drugega, da se niti niso mogli ganiti.

Vsak je čakal na sodbo in razsodbo, kaj bode s tistimi, katere so ravnokar odvedli v veliko sobo, kjer so sedeli gardni častniki in vse «sodišče». Zadušljivo in vroče je bilo tu, z vsakega je lil pot, a nikdo ni omedlel. V jedno mér so se vse vprek slišali glasovi in k temu je prihajal noter zamolkli hrup tolpe pred krčmo in posamni ljuti kriki odtod.

„Gospod Kliment“, otiraje si z rokavom pot s čela, stal je potrpežljivo na koncu veže in poslušal. Dolgo je trajalo, predne se je odločilo v krčemski sobi.

Zdajci nastane v veži močno gibanje, novo

prerivanje in nova gneča, in že so se slišali glasovi, da Loudala z njegovim tovarišem peljejo ven, na cesto, kjer bode najprej Gašper imel posla z njima. Ljudje na cesti so to razsodbo čuli z zadovoljstvom, dà, z burnim veseljem, kakor je pričal divji krik, s katerim so sprejeli obsojenca.

„Gospod Kliment“ se je nehal pehati ter si zopet pričel s pestmi pot sekati na dvorišče. Vedel je, kaj se je zgodilo z Loudalom. Ni si želel videti njega muke, niti poslušati surove krike, izpodbadajoče Gašperja, naj ne oslabi, naj se še ojači. Zato se je zalezal na dvorišču v kot k plotu pod staro hruško pri malinovem grmovju. A tudi tu ni bilo tiho, samo nekoliko tiše. Hrup je prihajal semkaj, ljudje so begali po dvorišču in za plotom na sosednjem vrtu; odtod je tudi za hipec čul glasni pogovor dveh ženskih glasov.

«Seveda, njegova žena».....

«Ali so padli čez njo?»

«Ženske so jo hotele kar raztrgati, zakaj se še vedno poteguje za moža in dela zanj».

«To je! Da se ni rajši skrila!»

«To, to; kako je kričala in se rotila, da je Loudal nedolžen!»

«Kajpada, in zveženj tistih ključev.....»

«To zopet kaže, da.....»

Dalje gardist ni slišal. V tem sta ženski odšli in „gospod Kliment“ je ostal neodločen. Tudi on je bil tega mnenja, da je nespametno ravnala

Franica, ko se je toliko potegovala za svojega moža, vedoča, da mu nikakor ne more pomagati, niti s prošnjami, niti drugače. Vznemirjalo pa ga je to, da je mej toliko množico sama, zapuščena, da se zadira vanjo, kdor hoče, in to, da je hotela prisegati, da je mož nedolžen, da ni v družbi s temi lopovi.

To je pri njem izdalo več, in zato jo je šel iskat. Krenil je pred gostilno, kjer so mučili njenega moža. Zagnal se je v množico kot v veliko vodo. A v tem se začuje glas trobente, in tudi boben zaropota. To je bilo znamenje gardi, naj se zbere.

VII.

Dolgo je trajalo, predno se je to zgodilo in predno se je postavila v red. Največ so jih v tem ovirale ljudske tolpe in gneča. Bilo je že pozno popoldne, pred solničnim zahodom, ko je garda odrinila iz Mezileča, a ne sama, in ne domov v mesto. Spremljale so jo skoro vse množice ljudstva iz vasi in okolice, katere so doslej obkroževale krčmo mezileško. Bilo je to zaradi ujetnikov in zaradi njih tudi niso pustili garde, peljajoče zločince v svoji sredi v sosednjo vas.

„Sodišče“ ali „vojaški sod“ je spoznalo, da so bili Zakševa in njiju zavezniki že dosti kaznovani in da jim ni mogoče izsiliti drugih priznanj. Ko je „sodišče“ prišlo do tega spoznanja, bilo je v

veliki zadregi. Stari Zakš je bil tako zdelan, da so govorili o njem, da ne vzdrži do večera. Tudi drugi so imeli že dosti, jedva da so mogli na noge. Ako bi jih pustili v Mezileči, planilo bi ljudstvo nad nje. A kaj bi počeli ž njimi v mestu, kamor niso bili pristojni in kjer niso imeli nikake ječe?

Tu je odločil salamonski predlog majorjev, naj jih odpeljejo v sosednjo občino, kamor so bili naključno vsi pristojni, in da jih mora garda spremiti tja, sicer ne pridejo živi tja.

In sedaj so jih peljali vse skupaj, mladega Zakša (starega so potegnili pod krčemsko kolarnico), Čepelaka, Loudala in njegovega tovariša, vse uklenjene in z jedno vrvjo zvezane, in to je imel v roki „gospod Kliment“. Moral jo je vzeti takoj v krčmi, predno so odrinili. Naredil mu je to stari Gašper, ki je dosegel od majorja, da mora ta vrtoglavi tkalec za kazen navlašč peljati zločinca, ker se je tako potegoval zanje. Umeje se, da ga tudi sedaj ni pustil. Storil je to zaradi ujetnikov, katere je hotel imeti vedno pred očmi.

„Gospod Kliment“ je ta pot ubogal brez velikega odpora; kajti videl je sam občno razburjenost in tudi „poročnik“ mu je pošepetal prijateljski, naj se pazi, da se je že govorilo o njem, da bode strogo kaznovan, in da je bilo mej podivjanim ljudstvom že slišati, kako so grozili Klimentu.

„Rabeljski“ službi torej vendar le ni ušel.

Nič ni govoril, in samo ko so odrinili iz Mezileča, uprašal je nekega gardista o Loudalu, kaj je storil, je li priznal.

«Niti z jedno besedico. Bil je kot hrast in hudo so ga topli. A v jedno mér je trdil, da ni zločinec, da z Jakši in Čepelaki ničesar ni imel, samo, da je zadnjič z mladim igral karte in danes z Blaho».

To je bil tisti, s katerim so ga privedli.

«A kako to, da so Loudala ujeli?» upraša Kliment.

«I, mladi Čepelak je ovadil Blaho in ko so prišli ponj, našli so ga v krčmi skupaj z Loudalom in oba prijeli».

«In tiste ključe?»

«Našli so pri Loudalu, ko so preiskovali njegovo kočo. In on je dejal, da so bratovi, ključavničarjevi, da jih je pustil pri njem, ko je prenehal z obrtom in šel po svetu».

«Torej ničesar ni priznal?»

«Prav ničesar».

«A zakaj tako ravnajo ž njim?»

«Ker igra s tako drhaljo. Sedaj ima. Mislim, da je Loudal nedolžen, a že so ga prijeli».

To je bil ves razgovor „gospoda Klimenta“. Več po poti ni izpregovoril. Pomiloval je te prave zločince, videč jih pred sabo v raztrgani, zaprašeni, umazani obleki, bosi, brez čepice, z razmršenimi lasmi, do krvi opraskane, z višnjevimi lisami in

ranami pokrite, kako so se s težavo vlekli po prašni cesti, opotekajoče se od slabosti in žgoče žeje. Tem bolj pa je še pomiloval nekdanjega tekmeča Loudala, o katerem ni hotel verjeti, da je tudi tak, in o katerem se je Franica rotila, da je nedolžen.

V jedno mér se je oziral za njo. A ni je opazil, kajti ž njegovo čudno, grozno vrvjó obkroževali so ga gardisti kot zid od vseh strani, in razven njih in njihovih pušk ni ničesar videl razločno. Garda je bila kot ledena plast sredi razburjene, valeče se vode.

Tolpe so obkroževale celi sprevod na desni, na levi, spredaj in zadaj in iz njih je odmeval šum, vrišč in krik, divja zmes glasov, razlegajoča se daleč na okolo. Glasilo se je to preteče, strašljivo, in preteči so bili videti tudi strastni obrazi, kolikor jih je videl skozi presledke mej ljudmi.

Ljudstvo še ni bilo pomirjeno in zadovoljno z mukami, katere so pretrpeli ujetniki. Razjarjeno je hotelo še več, kletvice in krvave grožnje so v jedno mér prihajale do ujetnikov, ki so s povešenimi očmi sključeni strmeli pred se, mej tem, ko so se jim od slabosti tresla kolena.

„Gospod Kliment“ je to najbolje videl in bi bil rad obstal, da bi se odpočili, bil bi jim rad preskrbel vode ter ostal pri njih. Videl je namreč, da bode po njih, ako jih garda zapusti. Jediná nada je bila, da se za nje potegne sosednja občina,

kamor so jih peljali in kamor so bili vsi pristojni.

A pot do tja se je vlekla brez konca in kraja. Sprevod je mogel le počasi iti naprej zaradi množice, ki se je časih nehoté ustavila.

Solnce je bilo že zašlo, ko je major najedenkrat ustavil konja ter ukazal gardi, naj obstane.

Na cilju pa še sedaj niso bili. Sosednja vas je ležala za gozdom. A major je obstal za to, ker so mu naznanili, da jim gredo zastopniki te vasi, slišavši, kaj se godi, sami nasproti. Čez malo časa jih ugleda tudi „gospod Kliment“; peljala sta jih stotnik in major in prodrli so skozi množico in gardo do ujetnikov, pristojnikov njih občine.

„Gospod Kliment“ je videl, kako je predstojnik s svetovalci vred obstrmel in se ustrašil, ko so ugledali onespodobljene ujetnike, od katerih sta Blaha in mladi Zakž od slabosti padla na zemljo.

«Tu jih imate», dejal je major, obrnivši se k občinskim zastopnikom. «Kaznovali smo jih in sèm privedli. Sedaj so vaši. Sedaj napravite ž njimi, kar hočete».

A kmetje niso odgovorili. Pogledovali so ranjence, drug drugega in njih pogledi so se ustavili na sodniku. Ta je z desnico snel čepico, z levico gladil si teme ter v zadregi premišljeval. Ko se je zopet pokrtil, dejal je, odločivši se:

«Dragi sosedje, to ne gre. Takih niste dobili

od nas, takih mi ne sprejmemo. Mi nočemo biti odgovorni za nje».

Drugovi so mu pritrjevali z glavami in glasom.

Ta odločnost je očividno iznenadila in razdražila poveljništvo garde in vse blizu stoječe gardiste. To je kazalo gibanje in kričanje. Samo „gospod Kliment“ ni bil razdražen; ta se je veselil te rešitve. Njegov pogled je nehoté obstal na ujetnikih.

Videč jih, kako v strahu poslušajo in gledajo, kaj se razpravlja o njih, ojačil se je ter na glas rekel poročniku, ki mu je stal najbliže:

«Sosed, ker jih ne marajo, vzamemo jih s sabo. Tako jih ne moremo pustiti tukaj. Še raztrgajo jih!»

«Naj jih raztrgajo! Prav se jim godi!» zardere se nad njim Gašper. «To jih bo škoda! Kaj se v jedno mér poteguješ zanje! Pelji jih torej domov!»

Konec tega divjega govora je proglušil glas majorjev, ki je klical k odhodu. Častniki in Gašper stopijo v red.

„Gospod Kliment“ ne odmakne očij od njih ter se prestraši, ko se nepričakovano brzo odločijo.

Major naznani občinskim zastopnikom, da so sami, kar jih je iz mesta, dovolj storili, ko so tatove zasledili in sèm privedli. Ta drhal jih ne briga več, naj sedaj občani skrbé zanje. In že je

zajahal konja. Imejoč nogo v stremenu, ozré se, ko začuje žalosten glas.

Bilo je to tarnanje ujetnikov, naj jih vzame s sabo, naj jih ne pusti tukaj. Bláha, ki se je bil zgrudil na zemljo, iztegoval je roke in prosil, ponavljajoč s tresočim se, strahu polnim glasom:

«Ubijete nas! Za Boga, usmilite se nas! Vzemite nas!»

In Loudal je zopet prosil predstojnika, naj ga brani, da je nedolžen, in zaklinjal se je na izveličanje svoje duše.

Ta pa je zmajal z ramami in pokazal na množico, ki je nezadovoljna in nepotrpežljiva že pričela vreti in gnesti se k ujetnikom.

Major se dvigne v sedlo, mahne s sabljo nazaj proti Mezilomu ter zavpije, naj se garda obrne ter krene tjunaj.

«Za Boga svetega!» kriči „gospod Kliment“, videč, da se tovariši obračajo in v red stavijo. «Ne pustite jih! Bodite pametni!»

A v tem se je opotekel. Gašper ga je tako sunil, ko mu je vrv potegnil iz roke. Ujetniki so tresoč se iztegovali roke, katere so jim razvezali njih sosedje iz občine. Mladi Čepelak že ni mogel nobenega glasu več spraviti iz sebe. Slišati je bilo samo Loudala, kako je vpil:

«Jaz sem nedolžen! Za Boga svetega! Ljudje božji, jaz nikoli nisem nič ukradel!»

Ta hip, ko je gardna straža odstopila in je imel ljudski naval semkaj prostejšo pot, nastane na okolo divja gneča. Ta hip prihiti tudi Loudalova žena, Franica, brez rute, katero so jej bili raztrgali v gneči, razmršenih las, bleda, vsa zmešana, ter plane naravnost k Loudalu.

Razni glasovi, kriki, klicanje predstojnika in njegovega spremstva, naj že pustè ujetnike, vmes ropot bobna in glas oddaljajoče se trobente, vse to se je divje razlegalo okolo nad zbegano ljudsko gnečo.

Predstojnik in kar jih je bilo usmiljenejših so delali pot ujetnikom, katere so vzeli v sredo. Pomagal jim je gardist, jedini, ki je ostal tukaj.

„Gospod Kliment“ si je delal gaz s puško in komolci. Gardno čapko je že izgubil. Ves je bil rdeč, pot je kar lil ž njega. Najedenkrat se oddahne.

Čutil se je na planem; on in drugi za njim so se izkopali iz gneče. Ozrši se ugleda Franico z razpuščenimi lasmi, z raztrgano obleko, vso zasoplo, čudno lesketajočih se očij, vodečo Loudala pod pazuo.

A sedaj še le je nastala prava nevarnost. Dokler sta bila v gneči, branila sta se lahko besneče tolpe; sedaj pa, ko sta stala na planem (iz gneče na cesti sta prišla na travnik, ki se je polagoma vzdigoval do bližnjega gozda), bila sta vsem vidljiva in dosedanji branitelji jima niso bili dovolj.

In ti so se celo umaknili, ker so se bali sami zase.

Ranjeni ujetniki so zaman strahoma klicali za njimi, naj jih ne zapuščajo. A niso jih slišali, in ko so obupani reveži videli, da jim gre za glavo, zbrali so poslednje moči in pričeli bežati. Niso se zmenili za to, da je „gospod Kliment“ kričal nad njimi in se trudil, da bi jih zadržal. Bežali so po travniku proti gozdu, razkropljeni, vsak drugam, kot preganjana zver. Samo Loudal ni bil sam. Podpirajoč ga je Franica bežala ž njim.

In za njimi divja gonja in besno kričanje krvoločnih preganjalcev. Drli so za oslabelimi, izmež katerih je prvi padel mladi Zakš. Čezenj je planil oddelek drhali. Kot volkovi so se zaganjali vanj. Drugi so se gnali naprej, dokler jih ni padli Blaha nehoté ustavil in potem oba Čepelaka, ki sta ne daleč vsak sebi padla skoro oba najedenkrat. Najdelj je vzdržal Loudal. Za njim so drli drugi. Na čelu jim je bil Kliment, da bi mu pomagal. Solnce je že zašlo in dolga senca gozdova se je raztegnila po travniku. In v tej čedalje bolj gasneči senci se je vršilo surovo nasilje nad padlimi nesrečniki.

Že so izdahnili duše, in še so udarci padali nanje, še se je nad njimi zvečer razlegalo divje vpitje in še je besna drhal gnetla okolo njih in kričala :

«Še mene pustite nanj, na lopova!»

To se je slišalo že iz temnega mraku, ki je zakril ta grozni prizor kraj črnega gozda, v torek pred binškošnimi prazniki l. 1848.

VIII.

Boušinska cerkvica, imejoča zadaj teman bôrov gozd, belila se je v vlažni noči v juniju nad lesnato dolino šumeče Oupe. Na okolo je vladala globoka tišina, in to tišino in pokoj lepe noči je vžival boušinski župnik, stoječ pri odprtem oknu svojega župnišča. Ves zamišljen je gledal lepo pogorsko pokrajino.

Ko se je zvečer vrnil iz Nahoda, čul je žalostne novice o razkačenem ljudstvu, ki je v bližnji soseščini prouzročilo tako vstajo. Takoj je tja poslal posla, da bi zvedel kaj natančnejega. Sel se je pozno vrnil ter poročil, da je že vse pri kraju, da se je garda vrnila domov, v mesto, da so ujeti zločinci pobegnili in da so jih bržkone v lesu pobili. Sedaj pa da je že vse tiho.

Najprej je mislil župnik iti tja, da bi pomiril ljudstvo; ko pa je prišla vest, da se je vse razkropilo, izpremenil je svoj naklep in ostal doma. Zaspati pa vendar ni mogel. Prinesel je iz mesta toliko vzburljajočih novic o tem, kar se je v Pragi zgodilo ta čas, in sedaj se je tem veselim novicam pridružila tako žalostna, kako je ljudstvo zlorabilo nepričakovano in nenavadno prostost!

Bilo je že po jednajsti uri, ko se je župnik predramil iz mislij ter hotel iti v posteljo.

Ko pa je zapiral okno, ugledal je nekaj čudnega. Nagnivši se ven je pazno gledal bližajoči se čudni sprevod. Nekov mož je šel po cesti gori proti cerkvi z garami, na katerih je peljal nekaj težkega. Vsaj videlo se je tako po težkem koraku moževem in naprej nagnjeni glavi. Za garami je šla neka ženska. Župnik se je sam pri sebi čudil, kaj pač peljeta, kaj hočeta tu o tako pozni uri.

In glej! Sedaj je tista ženska ustavila moža, prevzela gare in jih zapeljala, glej, naravnost pred pokopališka vrata.

Župnik se zgane. Pričel je slutiti, in tudi obrisi bremena na garah, pokritega z neko plahto, bili so jako čudni. Sedaj je žena prišla do vrat in ko je gare ustavila, čuj, spustila se je v jok. Na glas joka. In njen spremljevalec je sedel, ali bolje zgrudil se na staro pri zidu stoječo klado.

V tem so se že odprla župniška vrata in župnik je stopil ven. Obstrmel je, ko je stopil h garam in ko je Loudalova Franica na njegovo uprašanje, kaj je pripeljala, odgrnila plahto. V zvezdnem svitu je uzrl mrtvo človeško telo, pokrito z ranami in vse izpremenjeno.

«Kdo je to?» upraša župnik.

«Moj mož» — in Franica zaihti.

«Ubili so ga — tam» poprašuje župnik.

«Ubili so ga — vedla sem ga proč — a po

poti mi je — umrl — in tu-le — gospod — prosim vas — Kliment».

Župnik stopi h kladi, kjer je tiho sedel „gospod Kliment“ nepremično, opiraje se ob les. Ako se župnik pripogne in mu pogleda v obličje, prestraši se. Opazil je, da je Klimentov obraz, omadeževan s strjeno krvjó, smrtno bled, da ta razmršeni človek v raztrgani suknji omedleva bodisi od slabosti, bodisi vsled kake rane. Župnik ga prestreže in položivši ga na rosno travo hiti v župnišče po pomoč.

Čez malo časa so bili prebivalci tistih nekoliko hiš okrog cerkve skoro do zadnjega na nogah.

Stali so pred pokopališčem, kamor so možje odnesli mrtvega Loudala in pomenkujoč se gledali na župnišče, kamor so pred tem odnesli „gospoda Klimenta“ in kamor je župnik poklical tudi Loudalovo ženo. Dolgo so tu stali in čakali, ko pa so izprevideli, da nenadejana gosta ostaneta v župnišču čez noč, vrnili so se v svoja stanovanja, da bi se tam dalje pomenkovali.

Tudi v župnišču niso spali. Tam je župnik najprej postregel gardistu, ki je bil omedlel vsled izgube krvi in utrujenosti. Potem pa je Franica brez zveze, večkrat pretrgujoč svoje pripovedovanje s tožbami in jokom, pripovedovala vse, kar se je bilo denašnji dan zgodilo, kako jej je brat povedal, da so moža prijeli, kaj se je godilo v Mezileči in v gozdu; zagotavljala je vedno znova

in jadikovala, da je bil njen mož nedolžen in da so ga mučili brez uzroka kot zločinca. Pripovedovala je, da se zanj in zanjo ni nikdo potegnil, razven tega Klimenta, ki se je tem steklim ljudem tudi po robu postavil, ko klicanje in prošnja njegova ni nič pomagala.

Tudi njo bi bili ubili, ko bi njega ne bilo. Pravila je dalje, kako je bila potem zvečer, ko so se vsi razkropili, sama pri možu, ki je tu ležal kot ubit, in pri Klimentu, ki se tudi ni mogel takoj zavesti. Sama je stala pri njiju, nevedoč si svetovati. — Obvezala je možu rane, kakor je vedela in znala, in tudi rano Klimentovo, potem pa je tekla doli v vas prosit pomoči, če prav se je bala, da jo grdo odpravijo in odpodé.

Po poti pa je srečala človeka z garami idočega na polje, in ta se je je usmilil ter jej moža peljal doli na cesto. Dalje ni hotel. Gare pa jej je posodil. Mej tem se je tudi Kliment zavedel in se nekoliko ojačil, ko se je pri potoku napil vode in si zmočil ranjeno glavo. Tam je tudi Franica moževe obkladke namočila v sveži vodi, a ko jih je zopet položila na rane, izdihnil je mož dušo.

Kléčala je in jadikovala nad mrtvim truplom njegovim pod jelšami pri potoku in tako bi bila ostala celo noč, da jej ni Kliment opomnil, da bode boljše, ako moža odpelje v Boušin, kamor ni bilo več daleč.

«O, to je bila pot, častiti gospod! Ne vem,

kako sem prišla sèm gori. — Čez nekaj časa sem postavila gare na tla, — nisem mogla dalje — in Kliment jih je prijel namesto mene in šel dalje. A ko sem videla, kako se muči, da ne more, da se mu noge zapletajo, vzela sem mu gare. Pa jih je vendar zopet hotel od mene, češ, da ima še dosti moči. — Revež — oh, tega bi noben človek ne prestal!»

Bilo je že čez polnoči, ko je župnikova gospodinja Franico peljala v posteljo. Župnik pa je ostal pri ranjencu. — — —

Druzega dné za rana so pripeljali na boušinsko pokopališče na vozu tri ubite može, ki so jih pobrali v gozdu; bila sta to oba Cepelaka in mladi Zakš. Blaho so našli še živega, a težko ranjenega. Za njimi pa so pripeljali iz Mezileča starega Zakša, ki je umrl v skednju.

Ko je župnik zaznamenoval v matriki, kje in kako so umrli, pripisal je ob strani:

«Tako se godi, ako sodi ljudska strast».

Na jednom teh vozov so odpeljali iz župnišča „gospoda Klimenta“ v mesto. naravnost v njegovo hišo. Tam je omedlel. Ko se je vzdramil iz omedlevice in se prvič jasno, zavedši se, ozrl po mirni svoji sobi, uzrl je pri postelji staro Pavleško in še neko žensko, ki je baš odhajala iz sobe.

«Kdo je to?» uprašal je „gospod Kliment“ s tihim glasom, ko je sédel na postelji.

«Franica — Loudalova. Bila je tu ves čas, kar si bolan. Uprašat hodi, kako ti je. Saj zaradi nje si —»

Trajalo je še nekaj časa, predno je bolnik umel ta odgovor, in stara Pavleška je morala, ponavljajoč ga, glas povišati, predno jo je Kliment razumel. Potem pa je samo rekel:

«Že vem —» ter se prijel za glavo in za ušesa.

«Ne vem, kaj mi je prišlo v ušesa», dodal je; in ta hip mu je prišlo na misel: «Morda si gluh — zaradi udarcev».

Ta misel, vzbujajoča strah in bojazen, kazala se je v plašnem pogledu, ki ga je upiral v starko. Ta pa tega ni opazila ter je rekla:

«Ako hočeš, jo pokličem, ni še daleč».

In zopet je morala besede ponoviti, in glas močno povzdigniti, predno je Kliment razumel, potem pa je on, kot bi bil utrujen glavo položivši na blazino, odgovoril z medlim glasom:

«Ne — ne kličite je».

Potem pa je k steni obrnil glavo. — —

IX.

„Gospod Kliment“ ni prišel pred „vojaško sodišče“, ker se je vrnil s svoje prve in zadnje odprave brez gardne čapke in puške. Niti pred pravo sodišče mu ni trebalo iti, kot staremu Ga-

šperju in drugim gardistom, niti potem ne, ko se je pozdravil.

Gašperja in drugih je brzo minila vojaška slava, ko je po tem nasilstvu prišla komisija iz okrožnega mesta. Na to so se hoteli še po robu staviti, ko pa je prišel oddelek vojakov, bilo je konec upora.

Stari Gašper in več drugih se je vrnilo še-le čez delj časa iz zapora. Ko so prišli, sedel je „gospod Kliment“ že davno zopet za statvami ter pridno delal, skrbno počesan kot drugekrati. Skrbel je za red na svoji glavi kot poprej; tudi je imel veselje nad priležno, čisto obleko in sploh nad redom. Čevlji so se mu v nedeljo zopet svetili kot gospodu župniku, na hlačah in na črni, lepo svetli kamižoli in na črni, ploščati čepici ni imel niti trohice prahu. Samo k veliki maši ni več hodil, marveč vedno k jutranji, mej starejše. Korakal je zopet vedno zložno, a ne več z rokami na hrbtu in z brado po koncu; tudi ni hodil več tako važno in dostojanstveno po sodniški, kot se je govorilo, ampak s povešeno glavo in gledal je nekamo plaho. Tudi se ni več smejal naglo in hrupno, kadar se je kdo ponorčeval ž njim. Sicer pa se je to zgodilo malokdaj in ženske so ga popolnoma nehale dražiti.

S Franico se je sešel po tistih krvavih dogodkih po leti, ob žetvi, ko je sedel v nedeljo po kosilu v senci pod jelšo kraj potoka. Prišla je iz-

nenada, nekako sključena in ne več tako smela, kot navadno. Začudil se je, ko jo je ugledal, in nekako v zadregi vstal. Bil je to mučen sestanek. Mučen zaradi spomina na zadnje dogodke, in še bolj mučen za Klimenta, ker ni dobro slišal. Toliko pa je razumel, da se mu je prišla Franica zahvalit, da se je bil tako žrtvoval za njo in rajnega moža.

«Tega ni bilo treba», odgovoril je on in naglo pristavil :

«No, jaz sem že zopet zdrav, a tebi se slabo godí —».

Na to je pogovor hitro zastal, in Franica je odšla nekako zmočena, v zadregi. Kliment je gledal v tisto stran, kamor je odšla, in ko Franice že ni bilo več videti, ostal je dolgo pri potoku, skoro do mraka, ves v misli utopljen.

O Franici pa je slišal nekaj časa potem, in sicer od stare Pavleške. Baš neko soboto zvečer, ko je vstajal izza statev, dejala mu je, kaj to mora biti, da Franica nekaj časa sèm tako pogostoma hodi mimo.

«In vselej se ozrè», pristavila je. «Kaj neki tudi postopa?»

«Kaj bi postopala?» menil je Kliment, potem pa niti črhnil ni več. Mislil pa je na to ves večer. Pavleška je imela prav. Tudi sam je že to opazil.

Drugi dan, v nedeljo, ko je gostija prišla iz

cerkve, povedala mu je kar na vrat na nos, da sta se s Franico sešle na pokopališču in da je zopet vprašala po njem, po Klimentu. Temu je še pristavila :

«Ti, ona bi te rada. Vzela bi te, poskusila sem, in ona se ni branila. In vedno te pomiluje, da si toliko prestal zaradi nje in odslužila bi se ti rada».

Gospod Kliment izbuli oči ter veli nekako rezko :

«In če bi mi to ona sama rekla, ko bi to slišal od nje same, pa bi ne verjel. Ali bi mogla pozabiti Loudala? Zaradi mene mrzleža?!»

To celo nedeljo je bil nekako nataknen. Še sinoči je dvojil o misli, ki se mu je živeje vsiljevala po Pavleškinih besedah. Sedaj je vedel resnico. Zelo všeč mu je bila Franica, da svojega moža ni zapustila, da je silila za njim in se prerinila do njega. In da bi sedaj pozabila nanj? Kaj neki namerava ž njim, s Klimentom? Zato, ker je šel zanjo skoro v smrt, da je sedaj skoro kot hlod, zato naj bi jo moral še preskrbeti? To ga je raztogotilo. A zopet mu je prišlo na misel, da se mu hoče Franica nekako odslužiti. Vzela bi ga iz hvaležnosti. Ne, ne, on tudi tega noče!

Ko je šel drugi dan na polje, videl je, da mu gre Franica nasproti. Ta hip si je bil v svesti, da je to preudarjeno, da je to storila navlaš. To

ga je bodlo in ne da bi se ozrl, obrnil se je meni nič tebi nič, ko je bila že blizu njega. Klicala je za njim. Da jo je slišal, gotovo bi se bil obrnil na ta tresoči se glas, in da je videl njen žalostni obraz, bil bi se ustavil.

A slišal ni. In šel je dalje, domov, in Pavleška mu ni smela nikoli več omeniti Franice.

Ta pa tudi že ni več tako „postopala“, kot pred kratkim časom. „Gospod Kliment“ je tudi ni srečal tako hitro in mu ni bilo treba ogibati se je. Zato pa se je vselej izognil staremu Gašperju, s katerim od onih krvavih dnij ni izpregovoril niti besedice, kakor se je sploh tudi v govorjenju najrajši ognil vsake opazke o tem žalostnem dogodku.

Samo jedni priči ni šel nikdar s poti, dasi mu je bilo tesno pri srcu, ko ga je zagledal, kako počasi in omahljivo šepa ob palicah, beraški pohabljenec, kojega udje in celo telo se je neprestano silno treslo in zvijalo kot v hudem krču. Bil je to Blaha, jedini izmej siromakov, ki so jih ljudje mučili, kateri je še ostal živ, a s takim groznim spominom.

Na cesti se je vselej zgrudil na klopi pri vratih «gospoda Klimenta». Ta mu je obil božji dar podelil v beraško malho te rekel:

«To smo pohabljeneci! Kaj pa Gašper? Ali ste bili pri njem? Pojdite tudi k njemu, le pojdite, da se oglasi v njem vest».

In ko se je siromak omahovaje dvignil in dalje šepal in se vlekel prosjačit, da so se mu udje preobračali in telo krčevito zvijalo, ponavljal je „gospod Kliment“ sam pri sebi:

«To smo pohabljeni! On, zločinec, in jaz — jaz pa zato, ker sem hotel pomagati. Potem pa še Franica». In uzlovoljen se je vrnil v sobo za statve k čolničku.

Čitateljem.

Z današnjim snopičem pričenjamo leto 1895. Želimo prav iz srcá, da bi bilo našim pridnim čitateljicam in čitateljem srečno in veselo — nam pa bolj ugodno nego je bilo staro leto. Naš račun kaže nad 600 gld. dolga v tiskarni. Vendar bomo skušali vstrajati, nadejaje se lepše prihodnosti.

Naši čitatelji so lahko spoznali, da skušamo vestno izvrševati postavljeno si nalogo; enako se bomo prizadevali v prihodnje. Rokopisov imamo na razpolago lepo število. Presrčna hvala našim sotrudnikom, ki imajo z našo „Knjižnico“ najlepšo priliko, da morejo spraviti svoje prevode med hvaložno slovensko ljudstvo.

Med naročniki je veliko dolžnikov. Do teh se obračamo z uljudno prošnjo, naj nam vendar ne delajo še večjih težav in naj blagovolé v najkrajšem času vposlati dolžne zneske. — Presrčno hvalo smo pa dolžni mnogim rodoljubom, ki so nas požrtvovalno podpirali in nabirali nam naročnikov. Prosimo enake podpore tudi zanaprej.

„Knjižnica za mladino“

je začela izhajati v naši tiskarni. Izhajala bo vsak mesec po enkrat v trdo vezanih, povprečno po 6 pol obsežnih snopičih. — Cena za naročnike znaša 1 gld. 80 kr. na leto, ali le po 15 kr. za snopič, kar je pač jako nizka cena. Posamični snopiči se bodo prodajali po 20 kr. — Prvi snopič z datumom 31. jan. 1895. je že izšel. Prinaša dve krasni povesti za mladino od 10. leta naprej. — Kdor ima otroke, naj jim vsekakor oskrbi to „Knjižnico“, katero je ustanovila „Zaveza slovenskih učiteljskih društev“.

Za koroške Slovence

so došli še nekateri darovi in smo tudi že razposlali na Koroško zopet nekaj iztisov „Slovenske knjižnice“. Ali do obljubljenih 2000 iztisov smo še daleč. Razkaz priobčimo v enem prihodnjih snopičev.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS SLO

00000076137

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS SLO

00000076136

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS SLO

00000076135

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS SLO

00000076134

